

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650

GODIŠTE **112**

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

4

TRAVANJ
2020

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izašao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski list« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22, 10000 Zagreb
www.hps.hr
OIB 77156514497

Pretplata i informacije

Ured HPS-a
tel. 01/48-23-624
tel. 01/48-24-142
uredhps@hps.hr

Uredništvo

Adresa elektroničke pošte
za zaprimanje članaka,
vijesti i ilustracija:
hrvatski.planinar@hps.hr

Tisak

Kerschhoffset d.o.o.
Ježdovec

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Čaplar
alan.caplar@hps.hr

Urednički odbor

Darko Berljak
Vlado Božić
Goran Gabrić
prof. dr. Darko Grundler
Ivan Hapač
Faruk Islamović
Krunoslav Milas
Radovan Milčić
prof. dr. Željko Poljak
Robert Smolec
Damir Šantek
Klara Jasna Žagar

Lektura i korektura

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić
Goran Gabrić

Bibliografija

Stari brojevi časopisa u PDF formatu i bibliografski pretraživač sadržaja svih dosad izdanih brojeva dostupni su na web stranici HPS-a www.hps.hr

Suradnja u časopisu

Časopis objavljuje sve vrste članaka i vijesti zanimljivih za planinare. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati elektroničkom poštom ili putem web-servisa za velike datoteke. Slike treba slati u originalnoj veličini (bez smanjivanja), ne unutar Word dokumenata. Uredništvo zadržava pravo redakture, lekture i korekture tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza.

Pretplata

Godišnja pretplata za Hrvatsku

iznosi **150 kuna**. Pretplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje putem interneta, u rubrici »Poziv na broj«, treba biti upisan Vaš pretplatnički broj.

Godišnja pretplata za inozemstvo

iznosi 35 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, također uz poziv na pretplatnički broj.

Cijena pojedinačnog primjerka je 15 kuna (+ poštarina).

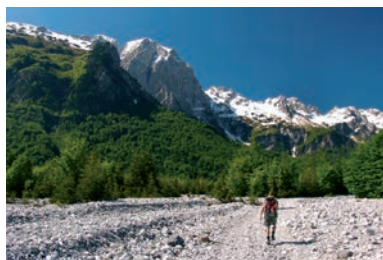
Vaš pretplatnički broj otisnut je uz Vašu adresu na listiću za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na tom listiću možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se pretplatiti

Zainteresirani za pretplatu na časopis trebaju se telefonom, elektroničkom poštom ili putem web obrasca javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (uredhps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142).

Časopis se distribuira poštom, na osobnu adresu pretplatnika.

Godišnja pretplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi pretplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Pretplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini pretplatnicima fizičkim osobama šalje uplatnica za pretplatu, a pretplatnicima pravnim osobama računi.

169 Elbrus, najviši u Europi**174** Via Dinarica – kako je sve započelo**186** Monte Rosa – dva dana života na visini**193** Planinarsko školovanje

Sadržaj

Članci

160 Elbrus, najviši u Europi

Damir Šantek

174 Via Dinarica – kako je sve započelo

Gordan Papac

186 Monte Rosa – dva dana života na visini

Juro Buljan

193 Zašto je reforma školovanja nešto od čega svi trebamo i možemo profitirati?

Igor Eterović

200 Riječ-dvije o planinarskom školovanju

Luka Kvočić

Rubrike

203 Nova izdanja: Najljepše priče nastanu kada se čovjek upozna s planinama (Alan Čaplar: Hrvatske planine)

204 Vijesti: Izložba »Hrabrost je ženskog roda« o ženskom alpinizmu u Rijeci, Skupština PD-a Dubovac, Završila planinarska škola u HPD-u Gojzerica u Požegi, Održan sastanak pročelnika komisija i savjetovanje o sustavu školovanja u HPS-u, 7. ožujka – dan kao i svaki drugi

Tema broja

Planinarsko školovanje u Hrvatskom planinarskom savezu

Naslovnica

Prestreljeniško okno na slovensko-talijanskoj granici, foto: Marko Menalo

Elbrus, najviši u Europi

Damir Šantek, Zagreb

Poznata je izjava ruskog nihilista Bazarova da su ljudi dobri, ali okolnosti zle. To možda dobro ocrtava velike promjene koje su se dogodile u Rusiji od vremena Dostojevskoga, Gogolja, Turgenjeva, Tolstoja i Čehova do danas. Emocionalno topla ruska duša nestala je u plamenu Oktobarske revolucije, paklu Drugoga svjetskog rata, Staljinovoj strahovladi, gulazima i komunizmu. Varlam Tihonovič Šalamov, ruski književnik, pjesnik i prozaik, autentični svjedok života u sovjetskim konclogorima, pokazao je u svojim djelima da stradanja ne oplemenjuju ljude, već ih čine ravnodušnima. Hladnoća, prezir, cinizam, a s njima pod ruku beznade i apsurd, potpuno su ugušili

mit o toploj ruskoj duši u kojoj smo svi uživali makar čitajući onu osnovnu, obveznu školsku lektiru. U to se doba sažetak, sadržaj, opis likova i ostalo što se ocjenjuje nije moglo naći na internetu, već u izbljedjelim bilježnicama najboljih učenica iz prošlih generacija, savijenih rubova i ispisanih drvenom olovkom, najčešće urednim dječjim ženskim rukopisom, eventualno s primjedbama nastavnika dopisanim crvenom kemijskom, kako ih se ne bi moglo izbrisati.

Stoga nisu nimalo čudile vijesti da su uoči Svjetskoga nogometnog prvenstva ruski radnici morali ići na tečajeve o pravilnom smiješenju stranim navijačima koji stižu u posjet njihovoj zemlji. Svatko tko je posjetio Rusiju tu činjenicu zna i

DAMIR ŠANTEK

DAMIR SANTEK

suviše dobro: Rusi se jako rijetko smiješe strancima, za razliku od npr. Engleza i Amerikanaca. Ozbiljan izraz lica bio je sastavni dio života u Sovjetskom Savezu, a takav je ostao i danas u Rusiji. Bilo je mnogo nepovjerenja, prevrata, ljudi koje su prisilno preseljavali i deportirali, pa je stoga bilo malo razloga za osmijeh. Jedna od priča koja ocrtava beznađe i apsurdne iz doba Sovjetskog Saveza govori o imaginarnom Karlu Radeku.

Tri muškarca sjede u ćeliji na Trgu Dzeržinskoga u sjedištu KGB-a. Prvi pita drugoga zašto je završio u zatvoru, a on odgovara: »Zato što sam kritizirao Karla Radeka.« Prvi na to začuđeno komentira: »Ali ja sam ovdje jer sam govorio u prilog Radeku!« Okrenu se prema trećem muškarcu koji sjedi u tišini i pitaju ga zašto je on u zatvoru. On mirno odgovara: »Ja sam Karl Radek.«

Na sve se to nadovezuje i stara ruska poslovice – bezrazložan smijeh znak je gluposti. Sudeći po njoj, na našem putu Rusijom i pri usponu na Elbrus nismo sreli nikoga ni s najmanjom natruhom gluposti u sebi, ako zanemarimo nas, neozbiljne goste u strašno ozbiljnoj zemlji.

DAMIR SANTEK

Velik broj ljudi smatra Mont Blanc (4810 m) najvišim vrhom Europe, ali taj epitet ipak pripada Elbrusu, koji je visok 5642 metra. Iako je Mont Blanc dugo godina navođen kao najviši vrh Europe, tumačenjem određenja Europe kao kontinenta od Atlantskog oceana do Urala i Kavkaza, koja su u posljednje vrijeme opet postala aktualna, Elbrus mu je oduzeo taj naslov.

Put prema Elbrusu

Taj se neaktivni vulkan nalazi u blizini rusko-gruzijske granice, u zapadnom dijelu gorja Kavkaza. Već spomenutom, zapadnom vrhu, društvo pravi i malo niži istočni vrh, visok 5621 metar. Svojom je visinom pravi magnet za planinare. Iako ne spada u tehnički zahtjevne vrhove, uspon na njega smatra se jednim od najsmrtonosnijih, budući da godišnje oduzima i do 30 života. Najsmrtonosnija godina bila je 2004., kada je na Elbrusu poginulo čak 48 ljudi.

Ime Elbrus izvedeno je iz imena Alborz, a ono je pak izvedeno od imena Hara Berezaiti, što bi u prijevodu značilo Visoki stražar. Zapadni (viši) vrh prvi su 1874. osvojili Florence Crauford Grove, Frederick Gardiner, Horace Walker, Peter Knubel i njihov vodič Ahija Sottajev, a istočni je 1829. prvi osvojio Hillar Hahirov.

Jedan od najzanimljivijih uspona dogodio se 21. kolovoza 1942. Vojnici njemačkoga Trećeg Reicha uspjeli su postaviti zastavu na najvišem vrhu Europe – slavlom Elbrusu na Kavkazu. Njemački vojnici izveli su taj pothvat u okviru operacije osvajanja Kavkaza i naftnih polja pokraj Bakua.

Operacija je nosila naziv Edelweiss (Runolist), upravo zbog njezina gorskoga karaktera, premda runolist na Elbrusu ne raste. Strateško značenje operacije Edelweiss bilo je veliko zbog nafte koju se moglo osigurati kod Bakua, a koja je bila nužna za pokretanje velikoga pogonskog stroja njemačke vojske. Njemačke postrojbe koje su izvele pothvat pripadale su tzv. Gebirgsjäger jedinicama. Bili su to svojevrсни planinski komandosi i pripadali su najelitnijim njemačkim jedinicama (uz poznate Fallschirmjäger, tj. padobranske komandose), a bili su specifični po znaku runolista na uniformama. Kad je Adolf Hitler saznao da je zapovijedajući general na Kavkazu poslao jedinicu da se uspne na vrh Elbrusa, pobjesnio je zbog takvog uzaludnog rasipanja sredstava. Nazvao je taj pothvat cirkusarijom i zaprijetio generalu vojnim sudom. Tako smo i mi postupno počeli s pripremanjem za svoju cirkusariju, uz mnogo upitnika i pomalo straha, ali svakako bez straha od vojnog suda.

Pripreme za uspon na Elbrus trajale su cijelu godinu, moglo bi se reći i cijeli moj dosadašnji

planinarski staž. Usponi u Hrvatskoj, Alpama, na drugim kontinentima, a zatim pribavljanje viza za Rusiju, priprema opreme te na kraju let preko Moskve za gradić Mineralnye Vody. Iako mnoge ruske riječi koje u hrvatskom izgledaju jednako imaju potpuno drukčije značenje, Mineralnye Vody znače upravo ono što i očekujemo – mineralne vode. Grad se nalazi u Stavropoljskom kraju u jugozapadnoj Rusiji. Leži na obalama rijeke Kume, uz glavnu željezničku prugu koja se proteže od Rostova na Donu do Bakua u Azerbajdžanu. Upravo se nakon izgradnje te pruge malo lokalno selo razvilo i 1878. dobilo ime Sultanovsky, a za vrijeme Sovjetskog Saveza grad je dobio današnje ime. Ono prilično jasno definira da se ovdje nalaze izvori ljekovitih mineralnih voda, pa se u tom kraju na sjevernom rubu Kavkaza nalaze brojna popularna ruska lječilišta.

Zračna je luka u rekonstrukciji i iz nje izlazimo u mrklu noć kroz neki čudan hodnik omeđen skelama i daskama, gotovo bez ikakva

osvjetljenja. Imali smo dogovoren prijevoz i noćenje, kako bismo sutradan krenuli kombijem prema Kavkazu i Elbrusu. Na provizornom parkiralištu čeka nas gospođa plave, kratko ošišane kose, napadno našminkana, u haljini i balerinkama, te dva golema taksista velikih trbuha koji upravljaju autima na plinski pogon. S obzirom na to da plinske boce zauzimaju pola prtljažnika, a mi imamo puno prtljage, morali smo unajmiti još jedan taksi kako bismo prevezli svu našu prtljagu. Cijela situacija djeluje vrlo opskurno i čudno, kao da švercamo rijetke vrste životinja, slonovaču ili drogu, možda će nas odvesti nekamo da nam izvađe organe za preprodaju ili ćemo u najboljem slučaju završiti u jeftinoj mjesnoj javnoj kući. Sva se četiri vozila utrkuju po polupraznim cestama od zračne luke do goleme vulkanizerske radnje koja radi 24 sata na dan. Sjedimo u mraku u autu i gledamo se u čudu. Kroz velik prolaz ulazimo u dvorište, uokolo smeće, stare, zahrđale cijevi na kojima se suši rublje, sve zapušteno i zaraslo.

Odmor na strmini

DAMIR ŠANTEK

Velika je sparina. Na terasi sjede neki polugoli ljudi, pred vratima brojne cipele i natikače kao ispred ulaza u džamiju. Desno, na drugoj terasi prekrivenoj bršljanom, na velikim odrpanim foteljama u polumraku sjedi drugo društvo i napadno nas promatra. Dvorište je zatvoreno sa svih strana i djeluje kao mjesto odakle je nemoguće pobjeći. Kao što mi sve gledamo s čuđenjem, tako i oni gledaju nas. Gospođa s aerodroma dodjeljuje nam sobe, a za one koji nemaju krevete stižu dodatni madraci. Donose nam plahte i jastuke i sve se postupno stabilizira, a raspoloženje skupine vraća se u normalno stanje.

Sutradan ujutro u gradu mijenjamo eure u rublje i šecemo se po prospektu Karla Marxa. Grad djeluje prilično zapušteno. Slikamo se pored spomenika Lenjinu i uz brojna obilježja Drugome svjetskom ratu, koji je ovdje očito još uvijek vrlo važan, ako ne i jedini događaj vrijedan obilježavanja. Čini se da u njihovoj povijesti ne postoji ništa drugo. U parku jedemo ražnjiće i pijemo pivo. Nisu baš nešto, ali čine se boljim rješenjem od ruske provincijske pizze. Nakon obilaska i ručka, minibusom nastavljamo prema Čegetu, Vozimo

se uz polja kukuruza i suncokreta te plantaže jabuka. Polako se dižemo i ulazimo u planinski kraj.

Ušli smo u područje Kabardinsko-Balkarske Republike, gdje je većina stanovnika islamske vjeroispovijesti. U skladu s tim, kuće uz cestu opasane su visokim zidovima s kapijama, a sve postaje potpuno jasno kad dolazimo do prvoga groblja. Budući da je komunizam ateistička ideologija, u takvom poretku bogomolje nisu imale svoje mjesto, pa su džamije rijetke, male i neugledne. Uokolo pasu brojna krda krava, koja se i po cestama ponašaju prilično slobodno, pa ih nikakav promet ili zvuk trube ne može izbaciti iz njihovog mira. Vozila ih na cestama polagano i pažljivo zaobilaze. Slijede velika polja kupusa, nakon kojih ulazimo u kanjon rijeke Baksan. Oko nas se rasprostiru planinski pašnjaci, a iznad njih nazubljeni vrhovi. Zapjenjena rijeka smeđe boje prelijeva se iz svoga osnovnoga korita na sve strane.

Prolazimo kroz Tyrnyauz, rudarski gradić koji vrlo podsjeća na Zenicu. Raspadnuti objekti i oronule stambene zgrade dobar su pokazatelj

U tradicionalnoj nošnji na planini

da raspad SSSR-a ovom kraju nije donio ništa dobro i da mu je dodijelio sudbinu polaganog odumiranja.

Krajem dana konačno dolazimo do Čegeta, turističkoga mjestašca s brojnim hotelima i blatnjavim gradskim trgom koji okružuju restorani te tržnica na jednom i žičara na drugom kraju. Smještamo se po sobama, a zatim upoznajemo svoga ruskog vodiča Romana. Engleski govori kao Arnold Schwarzenegger u filmu »Terminator«. Cijepljen je od svakog osjećaja za humor, kao i većina Rusa koje smo imali priliku upoznati, međutim, nakon nekih naših budalaština ipak mu se primijetio začetak osmijeha, negdje daleko, na samom kraju usana. Nevjerojatan je taj »poker face«, koji imaju svi, od babe na placu, taksista, konobarice, službenice u banci, pošti... bez iznimke. Kao da postoji neka tajna služba koja sve koji se smiju odmah voze na višegodišnju robiju u gulag.

Danas je prvi dan odlaska u planine, a kiša pada, gusta i snažna. Ni sva ta »ozbiljna« tehnička oprema, jakne, hlače, ruksaci i cipele, neće to

moći izdržati, a sutra idemo dalje, gore, visoko u snijeg, i oprema bi trebala ostati suha. Rješenje je u kišnim kabanicama koje ispred žičare, iz torbi, prodaju bake za 15 kuna. Nema odustajanja, odgode... S visine od 2100 m uspinjemo se sedežnicom na 2750 m po pravom prolomu oblaka, pokušavajući se pokriti koliko je god moguće da bismo se zaštitili od kiše. Zatim

DAMIR SANTEK

Djevičanska bjelina Kavkaza

hodamo do visine od 3100 m širokom stazom, a kiša se postupno smiruje, dok na kraju sasvim ne prestaje. Prolazimo i pored granice s Gruzijom. Na toj smo visini proveli nekih 50-ak minuta radi aklimatizacije.

Cijelo se vrijeme s lijeve strane kroz oblake ocrta dio planinskog lanca Kavkaza koji se nalazi unutar Gruzije i tragovi ledenjaka koji postupno nestaje. Prolazak dalje, planinom Čeget, ovisi o međudržavnim odnosima Rusije i Gruzije, a oni u ovom trenutku nisu na visokom stupnju međusobnog povjerenja, pa dozvole za prolazak treba osigurati čak dva mjeseca unaprijed. Pošto je Roman zaključio da smo dovoljno promrzli i da je aklimatizacija završena, spuštamo se do sedežnice i vraćamo u Čeget. Nakon povratka Roman svima detaljno provjerava opremu, kako bismo dobro opremljeni krenuli prema Elbrusu. U mjestu postoji prilično kvalitetna usluga iznajmljivanja planinarske opreme, kao i trgovina Red Foxa, ruskog proizvođača planinarske opreme, pa su se svi na vrijeme uspjeli opskrbiti svim potrebnim za uspon.

Drugo jutro pakiramo opremu i odlazimo na kratku vožnju kombijem prema Terskolu. Unatoč

kiši, svi su dobro raspoređeni. Odande nas žičara treba dići do stanice Garabashi na visini od 3847 metara. Za taj uspon trebamo promijeniti tri žičare. Utovarujemo u gondole bezbrojne kutije i vreće s hranom i tako ih sa svojom opremom selimo iz žičare u žičaru. Tijekom vožnje, s porastom visine, kiša se počela pretvarati u snijeg. Naš se kamp nalazi tek malo iznad krajnje postaje žičare, na visini od 3861 m. Ondje u kontejnerima ostavljamo vreće za spavanje, neke nepotrebne sitnice za uspon i svaki po dvije boce od 5 litara vode, koje smo nosili sa sobom jer gore nema pitke vode. U svakom kontejneru nalaze se četiri kreveta na kat, sklepana od dasaka, i jedna klupa za ruksake. U kontejnerima ima struje, ali nema grijanja, osim male grijalice. U kontejnerima u krugu kampa nalaze se i kuhinja i blagovaonica, a vani dvije klupe i stol te dva priručna zahoda napravljena od dasaka. Oko kampa je velik broj ratraka i skutera za snijeg, a oko nas je, čini se, vječna bjelina koja nikada ne prestaje.

Kad smo ostavili stvari, brzo se pakiramo i krećemo na drugi aklimatizacijski uspon, u smjeru Elbrusa. Lagano sniježi, što je svakako puno bolje od kiše. Krećemo se u koloni, što je

Noćni polazak prema vrhu

DAMIR ŠANTEK

Svitanje na Kavkazu

dobro jer se oko nas ne vidi previše, a i staza nije iscrtana niti obilježena, već samo ugažena tragovima ratraka i planinara. Nije prehladno, snijeg postupno prestaje padati, a vjetar se također smirio. U jednom se trenutku sve pred nama raščišćava i u daljini vidimo oba vrha Elbrusa te planinarske domove Maria i Diesel s lijeve strane staze. Dobar vidik nije dugo trajao, nebo se ponovno zatvorilo, a pored nas kao magistralom prolaze ratraci koji spuštaju umorne planinare ili dižu one željne osvajanja vrha. Prometno je kao na vrlo prometnoj seoskoj cesti.

Kroz gustu maglu dolazimo podno planinarskog doma Maria, gdje se odmaramo. Znatiželjan, odlazim do doma, skidam snijeg s gojzerica, međutim, Rusi baš onako odrješito, vojnički, zabranjuju pristup, s čudnom konstatacijom da je cijeli dom zakupljen i da je prilaz zabranjen. No dobro, za Rusiju ništa čudno, a i nastavljamo, pa nisam imao vremena za dodatne razgovore i uvjeravanja. Ostao je samo okus čuđenja koji me je zabavljao sljedećih desetak minuta. Razmjerno se brzim tempom dižemo i ne osjećamo odviše ni

visinu ni napor. Vrijeme se ovdje mijenja zastrašujućom brzinom te ponovno počinje padati gust snijeg, šiban snažnim vjetrom. Tako se dižemo do visine od 4232 m, gdje Roman odlučuje da je dovoljno za danas te se brzo spuštamo. Pri spustu, na stijenama između Marie i Diesela, uočavam brojne spomen-ploče onima koji su na toj planini napravili svoje posljednje korake. Kako se spuštamo, snijeg postaje sve gnjecaviji i mokriji, čemu dobrano pripomažu ratraci koji svojim gusjenicama melju i rahle njegov površinski sloj.

Sljedeće je jutro bilo onakvo kakvo svi obožavamo u planinama. Plavo nebo, bijeli snijeg, hladno, ali bez vjetra, idealno vrijeme za treći aklimatizacijski uspon. Sad vidimo i ono što jučer nismo. Prvi je dio puta lagan uspon do odbačenoga staroga kamionskoga kontejnera s prozorima i vratima. Tu je snijeg najmekši i najrazgaženiji, a budući da se mjestimično s visina spuštaju vodotoci rastopljenog snijega, treba dobro paziti kamo se staje, da se ne ugazi u njih. Nakon kontejnera uspon postaje strmiji. U obliku dvaju

Sjena vrha u svitanje

hrptova međusobno udaljenih oko 100 metara počinju se pojavljivati tamne stijene, koje kao da omeđuju »cestu« za ratrake i planinare na putu prema vrhu. Kamenje nije povezano, već je grubo razbacano u više-manje pravilnoj liniji.

Nakon strmog uspona dolazimo do prvih točaka koje smo prepoznali s jučerašnjeg planinarenja. To su planinarske kuće Maria, ostaci kuće Pruitt-11 i Diesel, koje se nalaze na zapadnom, lijevom hrptu. Planinarski dom Pruitt-11 sagrađen je 1939., a ime je dobio po jedanaestorici sovjetskih znanstvenika koji su to mjesto dvadesetih godina prošlog stoljeća koristili kao svoju bazu tijekom istraživanja. Objekt je građen kao futuristički hotel obložen metalnim limom koji blješti na suncu. Ta je trokatnica mogla primiti 120 vojnika ili planinara, koji su marširali na Elbrus radi psihofizičkog treninga, a sve u čast majke Rusije. Pruitt-11 je pružao savršenu zaštitu od nepredvidljivih vremenskih prilika u tom negostoljubivom okruženju, međutim, nije bio vatrootporan te je 1998. stradao u strahovitom požaru prouzročenim zapaljenjem štednjaka.

Nije teško zamisliti stravičnu sliku u kojoj planinari iz goruće buktinje skaču na snijeg i led, i taj cijeli apsurd drastičnoga kontrasta. Četiri godine nakon toga sagrađen je novi, znatno manji dom, koji je tako nazvan zato što ima dizelski generator. Zidovi su građeni od kamena, a krov je obložen sjajnim aluminijskim limom.

U Romanovom svijetu brzina hoda ne prilagodava se skupini ili njenom najsporijem članu – hoda se onako kako Roman hoda, točno 50 minuta, pa 10 minuta odmora, i tako stalno. Sve vojnički točno i precizno, bez mogućnosti odstupanja od zadanog cilja. Pred nama je jednolična bjelina i mijenja se tek strmina, zbog čega srce kuca sporije ili brže, ali najljepše su slike zapravo skrivene iza naših leđa, u dalekim gruzijskim planinama. Ispred nas se na nebu iscrtavaju dvije glave Elbrusa. Desni, istočni vrh, nešto je bliže, i premda je malo niži (5621 m), djeluje kao da je viši od lijevoga, zapadnog vrha, visokog 5642 m. Daljnji je uspon jednoličan, tek se desno, u daljini pred nama, kao neki logičan nastavak desnoga, istočnog hrpta, vide Pastuhovljeve stijene, čiji

se najniži dio nalazi na visini od kojih 4540 m. Slijedi povratak istim putem, i jedino što se mijenjalo jest nebo. Oblaci su se navlačili, pa razvlačili, i u daljini su se najzad u Gruziji počeli crvenjeti dotad bijeli snježni vrhovi.

Slijedi jednostavna večera i još jednostavnija higijena, voda za pranje zubi i ledeno umivanje te mokre maramice za ostatak, prije našeg prvog noćenja u baznom kampu. Sanitarni su čvorovi posebna priča. Neugodni su, prljavi i zaudaraju čak i po ovoj hladnoći u kojoj se mirisi teško razvijaju, a izlazak noću iz tople vreće i hladnoga kontejnera na vjetrom šibanu ledenu čistinu do nedalekog zahoda stalno je bio jedna od najomiljenijih tema jutarnjih razgovora.

Četvrtog dana pripreme za uspon svanulo je jutro iz noćne more. Snažan vjetar, gust snijeg, nikakva vidljivost i hladnoća od oko minus 10. Roman je miran, no čini se da mu se negdje u dubini očiju nazire upitnik. Doručkujemo i spremamo lunch-pakete jer očekujemo kasni povratak. Svi smo stisnuti i pitamo se zašto uopće izići iz kontejnera po tom kijametu? Nakon doručka

vrijeme je još gore, vjetar puše sve jače, snijeg pada sve gušće, a vidljivost je od 3 do 10 metara. Danas imamo na programu aklimatizacijski uspon do vrha Pastuhovljevih stijena na 4750 metara. Staza se ipak može pratiti, evo nas već treći put istim putem gore, ali taj dio i nije upitan jer nam je jasno da su vodiči iskusni i da su tu rutu prošli već bezbroj puta.

Malo je ovdje vijesti i uglavnom su loše, pa smo nakon doručka saznali da je jučer pri pokušaju uspona, 20-ak minuta pošto je sišao s ratraka, umro (poginuo?) planinar. Uzroke smrti nismo saznali. Sporiji smo nego jučer, jako je hladno, no dobro smo se spremili pa nam hladnoća, dok se krećemo, ne predstavlja veću poteškoću. Međutim, svaka stanka da bi se popilo nešto toplo, ili pojele, pravo je mučenje. Vrijeme je grozno, snijeg pada kao posolica, nošen vjetrom gotovo ravno, velikom brzinom, i zabija se u svaki izložen dio tijela, puni otvorene džepove ako zatvarači nisu zatvoreni i traži svaku rupu ili procjep. Brzina vjetra je između 35 i 45 km/sat. Velik gubitak energije, mučenje za tijelo

DAMIR ŠANTEK

Ugaženi put kroz sniježno prostranstvo

i um, mrzovolja zbog mučenja bez cilja, vjerojatno uvjetovana i laganim simptomima visinske bolesti. Ništa ne vidimo, pa bismo mogli biti i na Velebitu, bilo gdje u Alpama, na Matić poljani 1944. ili u nekom eksperimentalnom tunelu u institutu za istraživanje ljudske fizičke i mentalne otpornosti na neočekivano grube vremenske uvjete... potpuno je svejedno jer samo slijedimo onog ispred sebe kao roboti, bez ikakve moći donošenja odluka. Svatko hoda sam sa svojim mislima jer je bilo kakva komunikacija nemoguća zbog vjetera i snijega, ali i gubitka daha na tim visinama. Naravno da u takvom stanju vrijeme prolazi znatno sporije nego kad uživate u planinama, svakom koraku i vidicima od kojih zastaje dah.

Vjerojatno da me ohrabre, misli mi lete na one kojima je ovdje bilo znatno gore, a jedan je od njih u svakom slučaju i Prometej, koji je vatru, dobrog slugu i lošega gospodara, uzeo bogovima i dao ljudima. Zbog toga je Zeus naredio Hefestu, bogu vatre, da na Kavkazu okuje Prometeja u neraskidive okove i poslao orla Etona da mu

svaki dan ključa jetru. Budući da je Prometej bio bog, i kao takav, besmrtnan, jetra mu se svakoga dana obnavljala, a Eton je svakog dana ponovno dolazio na gozbu. Ne znam je li Prometej više patio zbog kazne ili zbog vremenskih neprilika u kakvim smo se nalazili, ali ta priča iz grčke mitologije nedvojbeno mi je pomogla ubiti dio vremena u bezličnom marširanju prema gore. Svi koji se vraćaju, tjeraju nas natrag jer su na većim visinama uvjeti još gori.

Na početku Pastuhovljevih stijena pokušavamo se okrijepiti, odmoriti i zakloniti od vjetera i snijega, međutim to je nemoguće. Na dvije-tri minute nebo se otvorilo, što nam je dalo dodatnu snagu i nadu, međutim, ta je nada bila kratkog daha. Budući da se nebo nije smilovalo, smilovao se Roman i u jednom smo se trenutku samo okrenuli i uputili nizbrdo. Nakon povratka, onako umorni, skinuli smo sa sebe opremu i raširili je da se suši, koliko se to može u takvim skučnim uvjetima i na tako niskim temperaturama, odmarali glavu i tijelo te prepričavali osjećaje, jer doživljaja gotovo da i nije bilo.

Uspón na Elbrus dosadan je uzmemo li u obzir aklimatizacijske uspónne tri, četiri ili pet puta istom stazom gore-dolje, pri čemu se mijenjaju samo visina i vremenske prilike. Od Garabashija (bazona kampa) do vrha visinska je razlika 1800 metara, što je mnogo čak i ako se kreće s morske razine, a treba se i vratiti. To je fizički vrlo zahtjevno. Put se može skratiti korištenjem ratraka, ali ni takav uspon nije lagan jer su na tim visinama svi napori multiplicirani.

Danas je dan odmora. Svanulo je vedro jutro i život je odmah ljepši. Nevjerojatno je kako ovdje mnogo toga ovisi o vremenu. Jutro je rezervirano za vježbu samozaustavljanja cepinom. Padanje niz padinu s glavom naprijed, na prsima i leđima, pa isto to, samo s nogama sprijeda, zatim bočno kotrljanje. Dan je dug pa smo se Miljac, Adi i ja spustili žičarom u Terskol, pošteno ručali, popili kavu i čašu gruzijskog vina, javili se svojim te barem nakratko promijenili svijet oko sebe. Po povratku u Garabashi imali smo priliku vidjeti

akciju spašavanja planinara sa slomljenom rukom i nogom te natučenom glavom i rebrima. Tko zna u kakvom je zapravo stanju.

Zanimljivo je, a i pomalo tužno, da ovdje ne postoji baš ništa što bi se moglo nazvati brigom za okoliš. Oko kampa i gore, više u planini, a i putem prema dolje, vidjeli smo velike količine odbačenoga, najčešće metalnog otpada, u obliku cijevi, šipki, limova, bačvi, kablova, ostataka kontejnera i vozila. Neki je otpad ondje već godinama, nagrižen hrđom i vremenom, ali očito je da ne postoji nikakva inicijativa da se okoliš zaštiti od ovakve devastacije.

Danas je taj dan! Budimo se u dva sata ujutro, pakiramo i cijela se skupina odlučuje prvi dio puta prijeći ratrakom. Na Elbrusu ne vrijedi alpsko pravilo o polasku što ranije ujutro jer se popodne vrijeme često kvari. Ovdje se vrijeme kvari prema nekom drugom pravilu, koje – čini mi se – još nitko nije otkrio. Pred nama je dug i naporan put, krećemo stvarno rano. Vremenska

DAMIR ŠANTEK

Obilježje na vrhu Kavkaza

je prognoza povoljna. Budući da je posljednjih dana vrijeme bilo grozno, danas se očekuje prava invazija na vrh. Navalit će svi oni koji su čekali povoljne vremenske prilike, koje znatno olakšavaju uspon. Noćni spektakl, svjetla ratraka, buka, ukrcaj, gužva, nervoza, zagušljivi ispušni plinovi. Svaki ratrak može prevesti 14 ljudi, a vožnja je neugodna, mjestimično vrlo strma, pridržavamo se rukama, upinjemo derezama te pokušavamo na sve moguće načine ne ispasti iz vozila. Nekako smo bili sretni kad smo sišli s ratraka i spustili se na snijeg. Jako je hladno, svjetla čeonki vide se u daljini, »mravi u koloni« hodaju po planini. Rađa se novi dan, polako, u bojama negdje daleko na istoku, te malo-pomalo i mi postajemo njegov sastavni dio.

Dio puta podno istočnog vrha, iznad Pastuhovljevih stijena, prilično je strm, zatim se postupno izravnavi i na mjestu gdje se istočni vrh obilazi sa zapadne strane, gotovo prati izohipsu, sve do sedla. Putem se prikazuje »cijeli svijet«, koji se svodi na ruske i gruzijske vrhunce koji se izdižu iznad oblaka. Elbrus stvara golemu sjenu u obliku piramide, koja se iscrtava i pomiče po zaleđenom snijegu. Hladno je, posebno za prste na rukama i nogama. Hodamo polako, dišemo

duboko te skupljamo i širimo prste na rukama i nogama kako bismo im poboljšali cirkulaciju.

Na prijevoju izlazimo iz sjene istočnog vrha i ulazimo u drugu klimatsku zonu. Dolazimo pod sunce koje nemilosrdno prži i odjednom više nije hladno. Zastajemo kako bismo skinuli sa sebe dio odjeće i namazali se kremom za zaštitu od sunca. Na prijevoju počinje strm uspon na zapadni Elbrus, u snijegu izdubljenim serpentinama. Ovdje je postavljeno i fiksno užje, koje se proteže sve do vršne zaravni na čijem se kraju nalazi vrh. Na fiksnom je užetu gužva, pa smo se mi posložili u naveze i ovisno o širini staze pokušavamo hodati svojim tempom. I ovdje smo spori, jer je visina već prilična, a staza uska i strma. Nakon dolaska na zaravan svima je jasno da smo uspjeli. Slijedi još kratak, lagan uspon i prvi put vidimo sam vrh, udaljen 300-tinjak metara. Nikamo nam se ne žuri, a i glupo je gurati se preko svih tih ljudi, od kojih su mnogi više dana čekali povoljne vremenske uvjete kako bi dočekali povoljan dan za uspon. Mi smo imali sreće i planiran dan za uspon bio je baš taj, današnji, suncem obasjan.

Slikamo se na vrhu, pogled se širi ukруг, na sve četiri strane svijeta, bez ikakvog ograničenja.

Elbrus

DAMIR ŠANTEK

Sutradan smo se svi probudili s dobrim osjećajem. Svi smo se uspeli na vrh i spustili, bez ikakvih ozljeda i većih posljedica visinske bolesti. Vrlo se brzo sve ono dobro i loše skupilo u jednu lijepu sliku i poseban doživljaj

Uspjeli smo i sretni smo, međutim, taj osjećaj sreće kao da vlada tek na nekoliko kvadratnih metara samoga vrha jer uokolo su ljudi koji misle na spust ili oni koji čine završne korake do konačnog cilja. Nekoliko metara ispod vrha jedan Izraelac na koljenima povraća na sve četiri, ne samo sve što je pojeo i popio, nego iz najveće dubine izvlači žuč i, kao za kraj, izgleda kao da i duša izlazi iz njega. Poslije smo ga za vrijeme odmora na sedlu vidjeli kako je zalegao da odspava u snijegu. Nakon pedesetak metara vidjeli smo stariju ženu izokrenutih očiju koju je doslovno vukao mlađi muškarac jer više nije bila u stanju samostalno napraviti ni korak. Na kraju zaravni vidjeli smo planinara kako gotovo dezorijentirano vrluda kao netko tko se nakon dugog pijančevanja, otrovan alkoholom, potpuno prazan i nemoćan vraća pješice kući. Na spustu prema sedlu jedan je planinar pridržavao drugoga koji je samo uspijevaao vući noge, potpuno odsutnog pogleda.

Slične se scene mogu vidjeti na svim popularnim vrhovima, koji su kao trofeji postali nezaobilazne stanice planinara diljem svijeta. »Osvajanje

vrhova« postalo je velika industrija i nevjerovatno je, ali i na neki način dobro, da su planine u Hrvatskoj uglavnom još uvijek ostale pošteđene takve vrste planinarenja. Fascinantno je kako neki ljudi riskiraju zdravlje, pa čak i život, kako bi se popeli na jedan takav vrh. Za kraj ovotjedne crne statistike, jednog su planinara navečer dovukli do žičare, koju su morali pustiti u pogon samo da bi ga zbog edema pluća uvjetovanog visinskom bolešću spustili s planine.

Po povratku u bazni kamp nije bilo osobitog slavlja, a nije se imalo ni čime. Iscrpljeni, uvukli smo se u svoje hladne kontejnere i tople vreće – i odmarali.

Sutradan smo se svi probudili s dobrim osjećajem. Svi smo se uspeli na vrh i spustili, bez ikakvih ozljeda i većih posljedica visinske bolesti. Vrlo se brzo sve ono dobro i loše skupilo u jednu lijepu sliku i poseban doživljaj. Dan je vedar i potpuno je nevjerovatno da smo na toj visini, na snijegom pokrivenoj planini, vidjeli leptira. Vjerojatno kao pozdrav, lagan trzaj krilima za oproštaj i poziv da se spustimo u neko drugo, udobnije, šarenije i nježnije okruženje.

Via Dinarica – kako je sve započelo

Gordan Papac, Zaprešić

Od jednog putovanja do ideje

Sve je zapravo počelo zbog jednog planinskog bicikla, a ne zbog gojzerica. Bila je to 1990. godina i bio je to prvi model brdskog bicikla proizveden u bivšoj državi (»Rog« iz Ljubljane), kupljen novcem zarađenim na studentskim honorarnim poslovima. Kao tadašnji strastven biciklist, došao sam na zamisao da biciklom prijeđem put od Zagreba do Ohrida u Makedoniji, gdje sam prethodne godine dva ljetna mjeseca honorarno radio u hotelu koji je zakupila jedna renomirana hrvatska turistička agencija.

Ta devedeseta već je bila burna godina. Demokratske promjene u Hrvatskoj, višestranački izbori, reforme vlade koju je vodio Ante Marković, sve manje istočnih susjeda na hrvatskoj obali. Ništa od toga nije ukazivalo na buduća mirna vremena. Međutim, svakodnevni je život još tekao relativno po starom. Budući da brdskih bicikala tada još nije bilo mnogo – ljudi su imali specijalke, odnosno »specke s tabular-kama«, ponije ili BMX-ove – nisam poznavao prijatelje koji bi se odlučili na tako dalek put,

koji bi podrazumijevao i vožnju makadamskim i brdskim putovima. Nisu pomogle ni poruke postavljene na oglasnoj ploči mojega fakulteta ni poruka na Omladinskom radiju, kojima sam tražio partnera za pustolovinu. Radijski se voditelj, čitajući je, čak našalio da će zbog sve užarenije političke situacije u državi možda trebati putovnica da se dođe do Makedonije. To mi baš i nije pomoglo da pronađem partnera za tu biciklističku pustolovinu.

Naposljetku sam odlučio krenuti biciklom sâm, opskrbljen svim potrepštinama, uključujući mali šator, priručni alat i mali »idiot« fotoaparat (mlađe generacije vjerojatno i ne znaju što je to), koji će zbog prolivenog jogurta u ruksaku biti u uporabi samo nekoliko dana.

Već nakon dva sata nizinske dionice stigao sam od Zagreba do Petrinje, gdje je započeo prvi brdski dio puta. Uspona i nizbrdica sljedećih dvadesetak dana nije nedostajalo, a ni sunca, kiše, hladnoće i ljetnih vrućina. Pa čak ni društva, jer sam usput susretao mnogo ljudi, seljana, turista, pastira, te uvijek popričao s njima.

Via Dinarica – put od milijun koraka

Autor Gordan Papac, Zagrepčanin nastanjen u Barceloni, idejni je začetnik Via Dinarice. Pod imenom Via Dinarica, proteklih je godina skupina regionalnih razvojnih, turističkih i planinarskih organizacija formirala dužinski planinarski put od Slovenije do Albanije. Taj je put proglašen najboljim novim planinarskim putom u Europi te uvršten među 10 najboljih destinacija na svijetu po izboru National Geographica. U našoj je zemlji, slično kao i u susjednim zemljama, Via Dinarica vodeći program razvoja planinskog turizma. U Hrvatskoj se provodi uz potporu Ministarstva turizma. U Hrvatskoj Via Dinarica prolazi kroz najljepše dijelove Gorskoga kotara, Velebita, Like i Dalmacije. Ljepote hrvatskih planina predstavljene su 2017. izložbom fotografija i tematskom konferencijom o Via Dinarici u Europskom parlamentu u Bruxellesu. U našem je časopisu Via Dinarica predstavljena opsežnim člancima »Via Dinarica – put za održivi razvoj planinskog turizma« Alana Čaplara (br. 4, 2017.) i člankom »Hrvatske planine u Europskom parlamentu« Valentine Futač (br. 7-8, 2017.). Cijeli put, dug 1362 kilometra, dosad je »u komadu« prešlo nekoliko desetaka planinara iz raznih zemalja svijeta, među kojima i troje iz Hrvatske. To su Kristijan Karlušić iz Pule i Ante Romac iz Sinja (2018.) te Tatjana Bračanov iz Šibenika (2019.).

Na dionici puta između crnogorskog Gusinja i Thethija u Albaniji, koja slijedi drevni stočarski i karavanski Pečki put preko Prokletija

Zapravo, u Bosni gotovo da se i ne može proći kroz neko selo a da vas ne pozovu »na kahvu« i pritom upitaju zašto uopće »vrtite taj točak«. Planinarima je vjerojatno poznat taj osjećaj kada se penju na neki vrh pa ih domaći upitaju zašto se uopće penju. Ne može se proći ni pokraj sela a da vas ne zaskoče lokalni psi i pritom natjeraju da zapnete do maksimuma vrteći taj »točak« sa svim teretom, kako biste im pobjegli.

Dogodilo mi se i da me je na lokalnom šumskom putu preko Karaulske gore, prijevoja između Jajca i Turbeta, jedva vidljivog na kartama, jedna stanovnica zamijenila za potencijalnog Talijana jer, kako je ta seljanka-prolaznica rekla, »ovdje znade proći dosta stranaca biciklom«, pa je pomislila da sam i ja jedan od tih. Budući da sam na tome putovanju susreo još stranaca na dva kotača, pokazalo se još jednom da su stranci bolje poznavali i koristili neke turističko-rekreacijske mogućnosti tih planina, i prije nego što su to učinili mnogi domaći ljudi.

Nakon puta kroz Bosnu slijedila je pakleno vruća Hercegovina, a zatim i najviše planine Dinarskoga gorja u Bosni i Hercegovini i Crnoj

Gori. Uspon iz ljetnom omarom zarobljenih dubokih kanjona Drine, Tare i Pive na tek rascvjetale crnogorske površi bio je kao povratak u prethodno proljeće. A kad putujete biciklom, doživljaji su višestruko intenzivniji nego kada se vozite automobilom.

Jedna od brojnih epizoda na tome putu obilježiti će i moje buduće aktivnosti. Bilo je to negdje oko prijevoja Crkvine u Crnoj Gori, prije gotovo kontinuiranoga, a na pojedinim dionicama i strmoglavog spusta dolinom rijeke Morače, kroz njen kanjon Platije, sve do Podgorice. Upravo s toga prijevoja, nakon jednoga snažnog ljetnog pljusk, pogled su mi prema jugoistoku privukli nevjerovatni oblici vrhova negdje na granici prema Albaniji. Taj će me vidik privlačiti još mnogo godina nakon toga putovanja, kao i tadašnja odluka da se onamo jednom vratim, odem i istražim te šiljate horizonte nevjerovatno maštovitih oblika, u slabo posjećenom planinskom području.

Biciklom sam u tih dvadesetak dana prešao put Zagreb – Petrinja – Bosanski Novi – Prijedor – Ključ – Jajce – Travnik – Zenica – Sarajevo

– Konjic – Mostar – Počitelj – Stolac – Gacko – Foča – Plužine – Žabljak (Durmitor) – kanjon Tare – Kolašin – Titograd (današnja Podgorica) – Cetinje – Budva – Kotor – Dubrovnik.

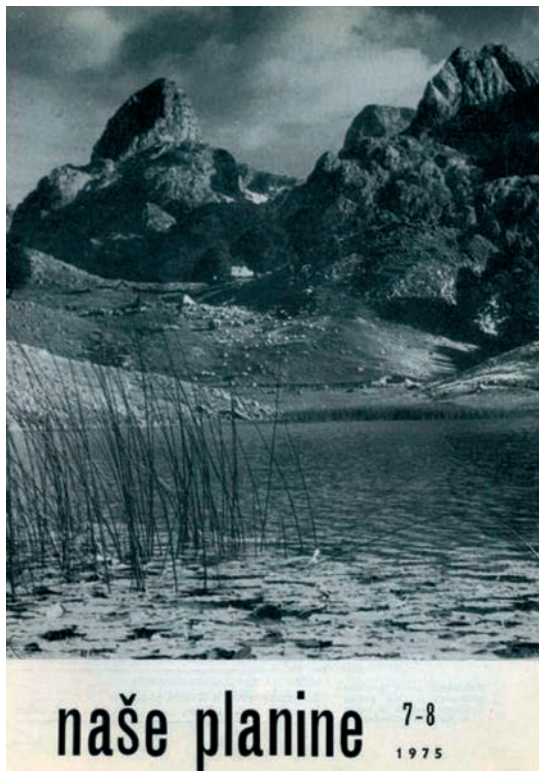
Već će nagodinu stići rat, zatim ratište, pa potom posljednji studentski dani. Osim bicikliranja, počeo sam i sve više planinariti, ne samo po Sljemeni i Samoborskom gorju, svojim »domaćim planinama«, već dalje, i grupno, zaslugom mojeg prvog susjeda, tadašnjeg predsjednika PD-a Risnjak. Ozbiljnije je započelo Velebitom, koji je i danas ostao moja omiljena planina. Ali nikada nisam zaboravljao ni planine koje sam prešao biciklističkom turom, brda Banovine i zapadne, pa središnje Bosne, doline Une i Plive, vidike na Prenj, vruć hercegovački krš, Zelengoru, Volujak, Maglić, Durmitor, kanjone Neretve, Drine i Tare, doline, Moračke planine, a posebno tu panoramu s prijevoja Crkvinâ. Kao student, a i poslije, honorarno radeći kao turistički vodič, stekao sam naviku da prikupljam razne

materijale, što je zapravo tada i bila potreba jer nije bilo interneta i valjalo je organizirati vlastitu zbirku. Tako sam tada, prije 30 godina, počeo ozbiljno prikupljati sve moguće materijale isključivo o dinarskim prostorima – knjige, tekstove, karte, fotografije, videozapise, dokumentarce. Materijale s bibliografskom temom »dinarica« prikupljao sam kao hrčak, a gradivo upijao kao spužva. Odlazio sam često u sjedište Hrvatskoga planinarskog saveza u Kozarčevoj, gdje se nalazila mala prostorija s nesređenim i nabacanim hrpama časopisa i knjiga – nekadašnja sobica planinarske knjižnice. Tu sam »gulio« prašinu s nabacanih materijala, pregledavao hrpu po hrpu, izvlačio i kupovao stare brojeve Naših planina i Hrvatskog planinara koje dotad nisam imao.

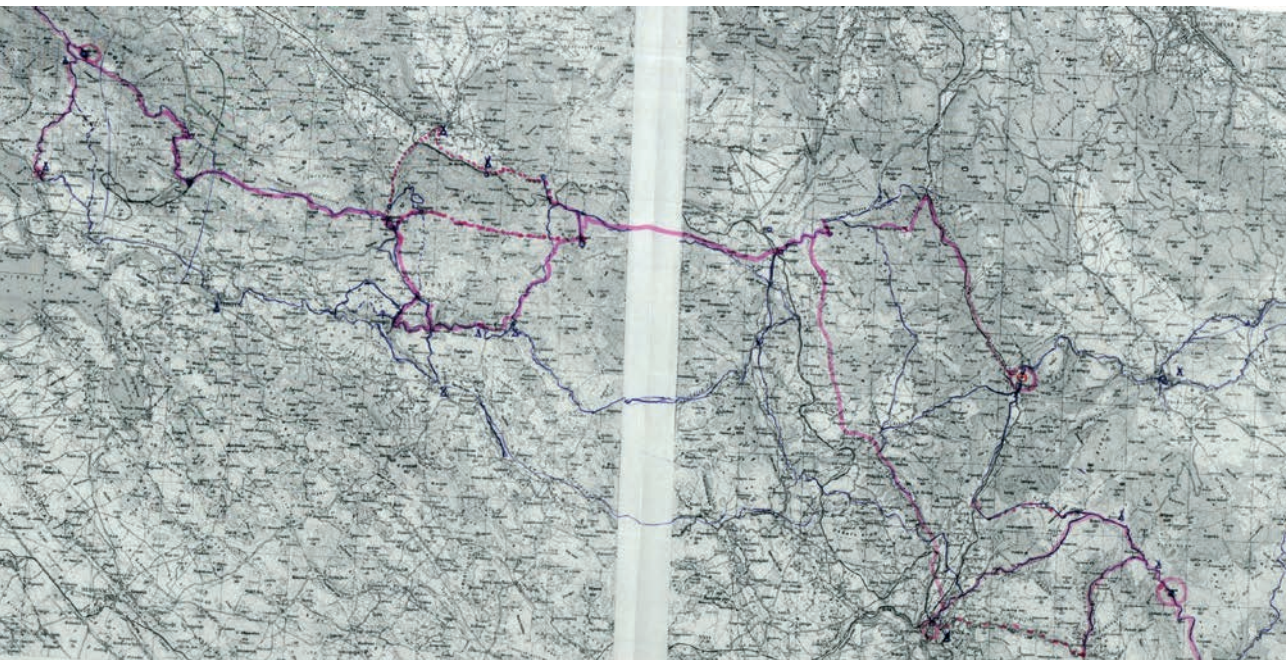
Tako mi je jednom prilikom u ruke došao časopis Naše planine broj 7-8 iz 1975. Njegova me je naslovnica očarala izvanredno atraktivnom fotografijom – gotovo rajskim prikazom vrlo krševitoga i očigledno nepristupačnoga dinarskog područja. U opisu je stajalo: »Slika na naslovnoj stranici: Bukumirsko jezero u Kučkim planinama. U pozadini Pasjak i Štitan; Foto: Dr. Ž. Poljak«

Bez interneta je tada bilo gotovo nemoguće doznati gdje je to Bukumirsko jezero i gdje su te planine tako neobičnog imena – Kučke. I pored surove, izvorne dinarske ljepote vrhova i jezera na toj fotografiji, još su egzotičnije zvučala njihova imena Bukumir, Pasjak i Štitan.

Odgovor sam ubrzo pronašao u Našim planinama broj 9-10 iz 1976., u članku »Štitan i Bukumirsko jezero« našeg legendarnog Željka Poljaka. Poljak u tom članku piše: *Na naslovnoj stranici Naših planina broj 7-8 prošle godine objavljena je fotografija Štitana koju sam snimio toga ljeta s obale Bukumirskog jezera. Upitalo me nekoliko čitalaca gdje se nalazi taj divni krajolik jer ga nisu mogli naći ni u boljim geografskim kartama, a pitali su i kako se može doći do njega. Mislim da su dobro ocijenili ljepotu Štitana i njegove okolice, a istina je da je planinarima ostala sve do danas nepoznata. Otkrio sam je slučajno, zahvaljujući svojoj znatiželji i upornosti. I nastavlja: Prvi puta vidio sam neke vrhove Kučkih planina — i to samo izdaleka — prije ravno četvrt stoljeća kada sam putovao na biciklu iz Peći kroz Prokletije do Titograda. Bila je to vratolomna vožnja po vrlo*

Naslovna stranica Naših planina iz 1975. godine, s fotografijom Bukumirskog jezera i Kučkih planina u Crnoj Gori

Radni materijal (1993.-2010.). »Velebitski problem« – kako povezati Velebit, Dinaru i zapadnu Bosnu, uz postojeća ograničenja (minski sumnjiva područja, granica, nedostatak infrastrukture)

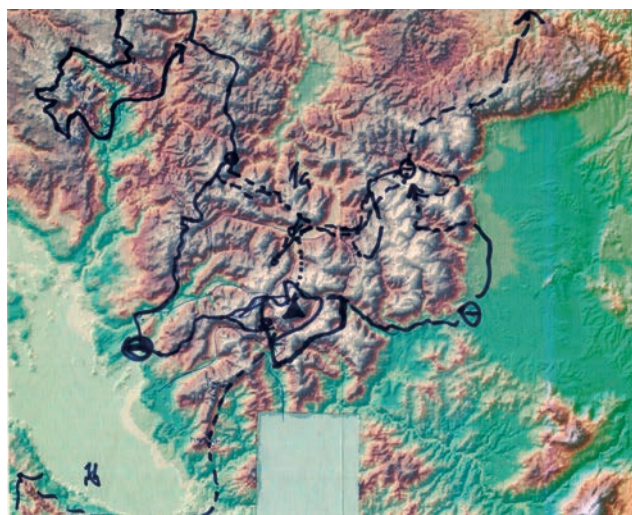
lošoj cesti s dva tada najviša prijevoja u našoj zemlji: Čakor (1849 m) i Trešnjevik (1600 m). Negdje oko Lijeve Rijeke, malog ali vrlo uglednog vasojevičkog sela u brdima iznad Titograda, ugledam u daljini, lijevo od ceste, skupinu kamenih vrhova od kojih su mi neki svojim smjelim oblicima izazvali žmarce u tijelu. Tada sam se još bavio alpinistikom i odmah zaključio da bi tamo moglo biti »posla«.

Pročitavši članak, rekao sam sâm sebi: »Wow! Deja vù!« Kako sam ja na biciklu, s prijevoja Crkvina 1990. gledao te vrhove, tako se tim istim planinama, također s bicikla, i s nešto istočnije pozicioniranog prijevoja, divio Željko Poljak oko 1950. I kao što sam ja gledajući te planine iz daljine odlučio da ih moram ponovno posjetiti, tako je i Poljak zaželio ponovno istražiti te vrhove.

Tako su se u meni 1990-ih godina, nakon Domovinskog rata, istovremeno odvijala dva procesa. Putovanje kroz dinarske planine biciklom veoma me se dojmilo i sa sjetom sam se sjećao pojedinih trenutaka te pustolovine. Počeo sam kod kuće na kartama planirati i ucrtavati nove biciklističke itinerare kroz dinarske planine,

uzdužne i poprečne. Budući da sam s vremenom počeo sve više planinariti, tako je ta idejna transverzalna mreža postajala sve više pješačko-planinarska, a sve manje biciklistička.

Drugi je proces bila ljubav prema dinarskim prostorima, koja je rasla, jednako kao i strpljivo

Rješavanje »prokletijskog čvora« – kuda proći kroz ovaj prostrani splet planinskih vijenaca, a da se ne izostave njegove brojne atraktivne lokacije

Radni materijal (1993.-2010.): Razmatranje makro-koridora

čekanje da se smiri političko-sigurnosna situacija te da napokon pronađem to jezero s naslovne fotografije, i te planine. Planine općenito, i taj nevjerojatan, prirodom, baštinom i poviješću bogat dinarski prostor, uvukli su mi se pod kožu. No, prve godine rata i nakon rata granice su podijelile Dinarsko gorje. Nije se mnogo putovalo u okolne dinarske države, internet još nije bio razvijen, do informacija iz obližnjih zemalja, njihovih medija i biblioteka, te do kontakata s ljudima, bilo je teško doći. Kako je u bivšoj državi njihova distribucija bila ograničena jer su se smatrale »vojnom tajnom«, topografske je karte trebalo pribavljati upornom potragom po antikvarijatima i preko veza na poslu.

Razdoblje ispitivanja terena

Nakon planinarsko-istraživačkog obilaženja Hrvatske i postupnog otvaranja granica došao je red i na okolne države. Od 2004. počeo sam sve dane godišnjih odmora koristiti za putovanje i istraživanje Dinarskoga gorja. U Zagrebu bih obično napunio svoje vozilo s oko pola metra

fascikala punih topografskih karata i drugih materijala, a u prtljažniku vozila cijele godine obvezno držao i lance i lopaticu, bilo za snijeg, bilo za šumsko blato.

Osim u pogledu planinarske infrastrukture razmjerno središnjeg područja (Gorskoga kotara i Velebita), bilo je mnogo drugih područja gdje staza nije bilo te je trebalo otići na teren i istražiti mogućnosti prolaska kroz te prostore. Takav je bio i jedan poprečni koridor kojime bi se od Zagreba pješice moglo doći do jadranske obale. Od zagrebačkog Remetinca i Botinca, preko Brezovice, presjeći sjeverozapadni dio Vukomeričkih gorica, pronaći prolaze kroz šume, kanale i ribnjake ornitološkog rezervata Crne Mlake, nasipima Kupe kod Karlovca i dalje preko Ogulina do mora. Pri planiranju i obilaženju terena bilo je očito da je najbolje u nekim koridorima koristiti već postojeću planinarsku infrastrukturu – ne samo zbog komocije, nego zbog jednostavne logike da već postoje staze koje prolaze najatraktivnijim područjima i najpovoljnijim terenom. Kod kuće sam kopirao, rezao, spajao karte, satima sjedio

nad tim kopijama, ucrtavao moguće pravce prolaska.

Prvo ozbiljnije terensko testiranje jednoga od tih transverzalnih putova (poslije će to postati i jedna od dionica Via Dinarice) bilo je u ljeto 1997., kada sam s prijateljem iz specijalne policije krenuo na pješačku turu. Prvo vlakom Karlekom do Ogulina, a dalje pješice, preko vrha Kleka, Bijelih stijena do Karlobaga, koristeći pritom infrastrukturu postojećega Kapelskoga planinarskog puta (KPP-a), potom tada potpuno zarasloga i neodržavanog Spojnog puta Kapela – Velebit (Vratnik) te naposljetku Velebitskoga planinarskog puta (VPP-a). Ne bih ovdje puno dodavao, samo ovo: zamislite osam dana hodanja stazama kroz djevičanske kapelske šume, po grebenima i proplancima bogatima malinama i šumskim jagodama u kolovozu, stazama s kojih će negdje iznad Senja »puknuti« pogled na Kvarnerski zaljev s njegovim otocima i zalascima sunca, s ugodnim, svježim, ljetnim planinskim noćima, uz prolazak kroz samo tri naselja u tih osam dana (Jasenak, Krivi Put i Oltare). Sljedeće sam godine

na sličan način ispitivao teren od Mašuna iznad Crikvenice do Karlobaga.

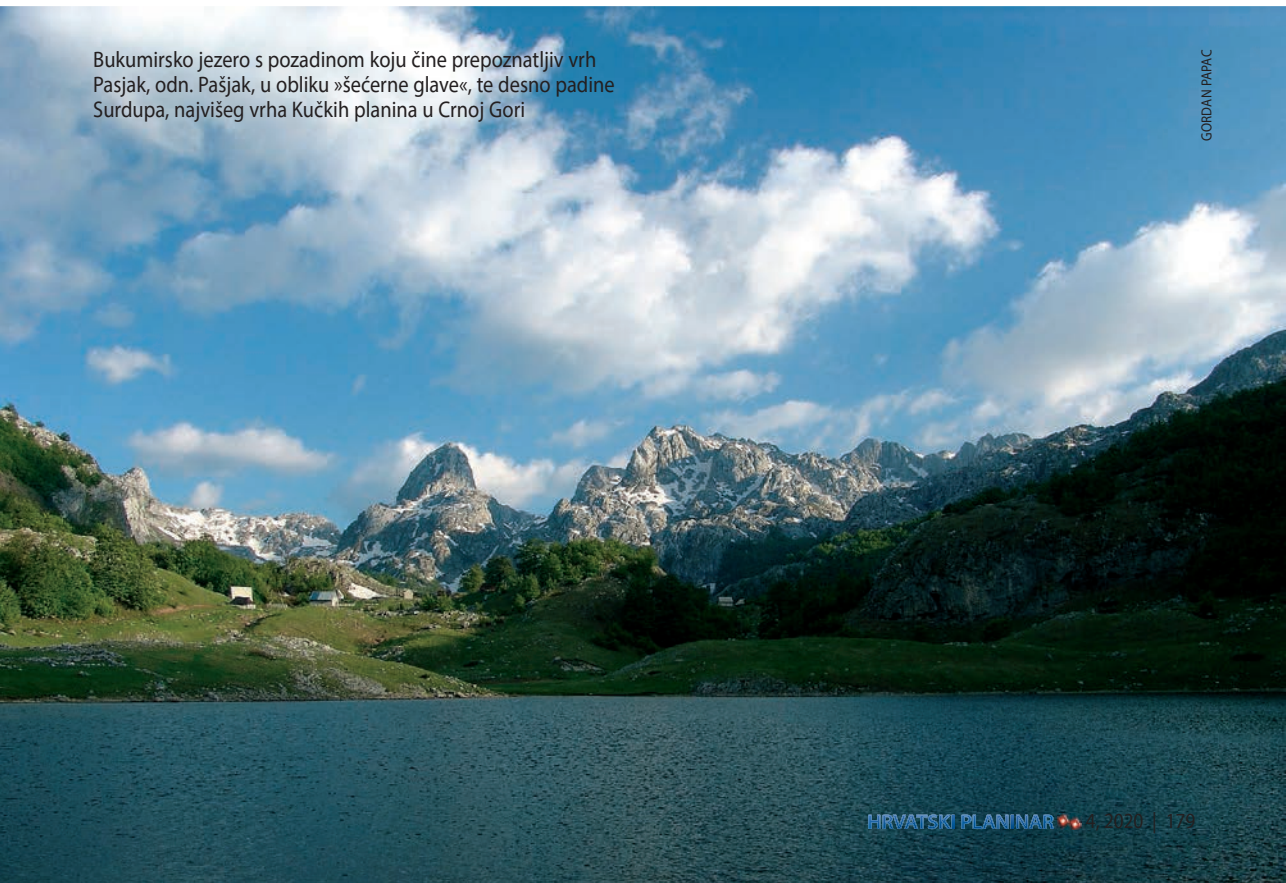
Otprilike tih godina začeta je i Hrvatska planinarska obilaznica (HPO), te sam se sljedeće dvije godine usmjerio na obilazak svih zadanih vrhova, ne zaboravljajući pritom i na linijske »dinarske koridore«.

I tako je stigla spomenuta 2004. godina. Završile su krize: Hrvatska, Bosna, Kosovo. U dubrovačkoj bazi donio sam tada hrabru odluku: vlastitim vozilom, i to sa zagrebačkim tablicama, otišao sam u Crnu Goru. Prvi je cilj bio potražiti ono jezero s fotografije. Dotad sam na planinarski način prošao već gotovo cijelu Hrvatsku i dobio najviše priznanje za sve obidene točke HPO-a. Ali kad sam ponovno ušao u Crnu Goru, gotovo 15 godina nakon prvog putovanja biciklom, otvorio mi se potpuno nov (širi) svijet i moje dinarske simpatije prerasle su u dinarsku »opsesiju«.

Prvi susret s Bukumirskim jezerom bio je kao susret s dalekom internetskom simpatijom, koju znate samo s fotografije, s kojom se već dugo dopisujete i o kojoj sanjate, i kada je napokon

Bukumirsko jezero s pozadinom koju čine prepoznatljiv vrh Pasjak, odn. Pašjak, u obliku »šećerne glave«, te desno padine Surdupa, najvišeg vrha Kučkih planina u Crnoj Gori

GORDAN PAPAC

uživo sretnete, ne samo da niste razočarani, već se dogodi suprotno. Pa i brak.

To što sam u Podgorici tih dana ostao bez stražnjih registarskih tablica – netko ih je očito uzeo kao suvenir, ili možda i kao trofej; bilo je to (ne)djelo nekog »osvajачa hrvatskih tablica« – nije me spriječilo da otad svake godine više

puta odlazim u crnogorske planine, a poslije i bosanske, albanske, srpske, kosovske, slovenske, i naravno – i dalje drage hrvatske, dokle god sežu dinarske planine.

Na međunarodnoj internetskoj planinarskoj platformi *SummitPost.org*, na engleskom jeziku, otvorio sam 2005. prvu stranicu posvećenu

Kampiranje na masivu Sinjajevine – »crnogorskom Tibetu«

Stara vodenica u albanskoj dolini Valbone podno šiljaka vrhova Kolate

Srdačan i topao susret u albanskim Prokletijama (Theth – zaselak Okol na starom stočarskom i trgovačkom, danas planinarsko-izletničkom putu za Pečki prijevoj i Gusinje u Crnoj Gori)

Domaćica u katunu Gradini, iznad sela Umljana, na planini Bjelašnici (BiH). uz pomoć stapa (ostali nazivi: mlaćenica, mećaja, maslo, mlačanica) proizvodi (mete, izmeće) maslo tj. maslac

isključivo Dinarskom gorju. Tom sam prilikom tamo napisao da su ciljevi pisanja o Dinarskom gorju »upoznavanje zainteresiranih s ovim, njima malo poznatim, u literaturi vrlo slabo pokrivenim, ali zapravo vrlo atraktivnim prostorom, kao i želja da lokalni ljudi prihvate, zavole i imaju koristi od planina i gorskih prostora uz koje žive«.

Via Dinarica došla je kao logičan slijed u razmišljanju da jedna od transverzala, »prva među jednakima«, poveže najviše i najatraktivnije dijelove Dinarskoga gorja te da se oni približe zainteresiranim pojedincima. S tim sam ciljem 2006., nakon nekoliko godina priprema, na »južnoslavenskom« dijelu foruma SummitPosta najavio da razrađujem »virtualnu« planinarsku transverzalu radnog imena »Via Dinarica« te opisao njezine ciljeve.

Virtualnu, zato što sam želio da neki stranac ili domaći čovjek dozna kako može proći najatraktivnijim dijelovima Dinarskih planina kombiniranjem postojećih staza i poveznica i zato što kao pojedinac nisam raspolagao infrastrukturom

i logistikom kojom bih takvu ideju realizirao u prostoru. Kao legalist, smatram da ni pojedinac ni bilo koja udruga, kako sam zamijetio da se u posljednje vrijeme u nekim slučajevima radilo, ne može samoinicijativno na terenu obilježavati svoju trasu markacijama ili sprejem po cesti i zidovima, ili sprejem i čavlama po drveću. Prvo treba ostvariti suradnju i dobiti odobrenje. To mora biti moguće prema prostornim planovima nadležnih općina i županija, turističkih zajednica, šumarskih poduzeća, pa i HPS-a i planinarskih društava, jer svako je fizičko trasiranje, probijanje i obilježavanje staza, zapravo intervencija u javnom prostoru. Takva intervencija ne može biti neovlaštena, a pored toga treba biti i odgovorna. Iskusni markacisti znaju da je najkvalitetnija markacija ona napravljena u suradnji sa šumarskim, turističkim i drugim stručnjacima jer će takva markacija biti stavljena na stablo za koje šumarski stručnjaci znaju da se neće posjeci barem sljedećih deset, petnaest, dvadeset i više godina.

Kada u planini upitate domaćine-supružnike za jednu zajedničku fotografiju, gotovo će se uvijek, poput članova obitelji Stanišić nedaleko od katuna Zaboja na Sinjajevini (Crna Gora), domaćin namjestiti ispred kolibe, a domaćica na kućnom pragu

Ideja za naziv transverzale Via Dinarica bila je kombinacija više stvari. *Via*, kao latinski naziv za put, odnosno cestu, međunarodno je prepoznatljiv pojam i već se upotrebljavao u sličnim slučajevima, kao što je *Via Lactea* (Mliječni put) ili *Via Alpina* – transverzalna staza kroz Alpe. Pridjev *dinarica* uvjetno je rečeno latinizirani naziv za naš pridjev *dinarski*. Uvjetno, jer su se u vrijeme klasičnih Rimljana te planine drugačije zvale, a pridjev je samo izveden uz poštovanje regula latinskog jezika, koje su utjecale na mnoge današnje europske jezike. Sličnom se analogijom može primijeniti i na bibliografske popise na temu »dinarica«, filatelističku tematsku kolekciju tipa »dinarica« (poput: *croatica*, *balcanica*, *helvetica*, *helenica*, *botanica*), ili botaničke rodove (*illirica*, *balcanica*, *dinarica*) itd. Dakle, *Via Dinarica* je »po naški« Dinarski put, odnosno Dinarska staza.

Zamisao nije potpuno nova – nema tu otkrivanja »tople vode«. Ne samo da dugih višednevnih transverzala i dugolinijskih (*long-distance*) pješačkih putova ima svugdje po svijetu, nego su u raznim oblicima postojali i na našim prostorima – od raznih obilaznica povijesne, kulturne,

Tradicijska arhitektura u najvišem stalno naseljenom bosansko-hercegovačkom selu Lukomiru

Dolina Valbona u Albaniji i vrhovi Prokletija

ekološke, regionalne i druge tematike. Postojale su i još odvažnije ideje, poput one Željka Poljaka o produženju Europskoga pješačkog puta duž istočne obale Jadrana (»Jadranski planinarski put«, u časopisu Naše planine, br. 5, 1984.)

Od ideje do realizacije

Godine koje su slijedile bile su posvećene nastavku terenskog istraživanja mogućih varijanti trase Via Dinarice, jer je valjalo razmotriti mnoštvo problema: gdje prelaziti državne granice, kako izbjeći minski sumnjiva područja, kako riješiti pitanje smještaja i drugih servisnih usluga, opskrbu hranom i vodom, kako obuhvatiti naselja-čvorišta (eng. *hub*), predstaviti atraktivnost prostora, prirodne i kulturno-povijesne znamenitosti, iskoristiti poveznice s postojećim stazama i dr.

Nekoliko godina poslije, otprilike istovremeno kada sam konkretizirao virtualnu rutu

Via Dinarice objavivši je na stranici *SummitPost.org*, vidio sam da se isti naziv i ideja pojavljuju u jednom od projekata UNDP-a za Crnu Goru i Bosnu i Hercegovinu. S obzirom na to da su sada na internetu postojale »dvije« Via Dinarice, što je moglo biti zbunjujuće za neupućene, poslao sam elektroničko pismo na adresu UNDP-a Crna Gora ne tražeći ništa od njih, a ponajmanje neku korist, samo konstatirajući neobičnu situaciju, no odgovor nikada nije stigao. Ipak, nastavio sam obilaziti teren, prikupljati informacije, poboljšavati dionice i promovirati dinarske planine, uz najveće ograničenje – nedostatak institucijske logistike. Naposljetku me je 2013. kontaktirala bosansko-hercegovačka ekipa Via Dinarice i nadasve me korektno obavijestila o rastu i širenju te inicijative, koja je tada već prerastala u velik regionalni razvojni projekt. Kako je zamisao o Via Dinarici očito bila prešla u dobre ruke, okrenuo sam se drugome dinarskome projektu – stvaranju

elektroničke enciklopedije, točnije, multipeidije Dinarskoga gorja putem istoimene *web*-stranice.

Zapažanja i zaključak

Trenutačna se Via Dinarica ponešto razlikuje od izvorne ideje, do čega je došlo zbog realnih i praktičnih razloga, a ovdje ih dobronamjerno navodim.

Moja primarna ideja da Via Dinarica započinje u Novoj Gorici još nije ostvarena i ona započinje u selu Razdrtom kod Postojne. Početak staze u Novoj Gorici (tal. Goriziji), osim što se radi o najzapadnijoj točki Dinarskoga gorja, imao bi veliku simboličnu vrijednost jer sam ga zamišljao na Trgu Europe, koji je sagrađen kao simbol ujedinjene Europe na nekadašnjoj talijansko-jugoslavenskoj, a danas šengenskoj talijansko-slovenskoj granici. Tako bi se ujedno i simbolički »uključila« i Italija, kao jedna od zemalja s ulogom u dinarskom prostoru – radi se o dijelu

poznate dinarske regije, odnosno krškoga platoa Krasa (tal. Carso).

Jedna od glavnih ideja koju sam nastojao ostvariti planiranjem trasa u pojedinim područjima bila je stvaranje niza tzv. »hubova«, gradića uza stazu, u planini i na rubu planina, koji bi se razvijali kao čvorišta, ne samo u funkciji Via Dinarice, već i radi ostale ponude, poput aktivnosti na otvorenom (eng. *outdoor activities*, *outdoors*), smještaja, lokalne proizvodnje i ponude i time pridonijeli razvoju brdsko-planinskih krajeva. Potencijalna su takva mjesta Nova Gorica (Gorizia), Postojna, Cerknica, Fužine, Obrovac, Knin, Livno, Tomislavgrad, Jablanica, Konjic, Sarajevo, Kalinovik, Plužine, Žabljak, Mojkovac, Plav, Gusinje, Thethi, Valbona, Skadar.

No, da bi se staza zaista realizirala, prihvaćena su (privremeno ili trajno) i neka kompromisna rješenja, u realnim okolnostima jedina moguća. Tako je suradnja s lokalnim udrugama (Zelenim krasom u Sloveniji, Stazom Gospi Sinjskoj u Bosni i Hercegovini), osim dobrih učinaka, rezultirala po mome mišljenju ipak prevelikim krivudanjem trase u Sloveniji (posebice u odnosu na vrlo atraktivna, najviša planinska područja u Crnoj Gori i u Prokletijama) zbog lokalnog interesa članica projekta. Slično tome, u Bosni i Hercegovini neke dionice dijelom slijede asfaltnu cestu (između Buškog blata i Čvrtnice), a zaobiđena je trasa preko planine Cincara, s Krugom, te Vran-planine, čime su neka moguća kvalitetna čvorišta (*hubovi*), kao što su Postojna i Livno, ostala udaljena od trase. Tako i u sjeverozapadnoj Crnoj Gori trasa vodi preko visoravni Vučeva, umjesto preko divnih Stabanskih jezera, čime je zaobiđen i gradić Plužine, koji bi trasom više dobio.

GORDAN PAPAC

Prolazak kroz labirint Bijelih stijena u masivu Velike Kapele

Zbog šengenske granice nerealizirana dionica od notranjskog Snežnika do Risnjaka, bila bi puno atraktivnija preko Obruča i hrvatskog Snježnika nego sadašnja preko Babnog Polja i Čabra. No, s druge strane, Čabar je tako dobio mogućnost da funkcionira kao gradić-čvorište.

Također, na drugome kraju Via Dinarice, albanska Valbona, kao krajnja točka, realno gledano, nema tu funkciju jer se nalazi usred dinarskih (prokletijskih) masiva te je, da se dođe do nje ili iz nje ode, potrebno proći više atraktivnih dinarskih prostora. Trasu bi trebalo provesti još barem do vrlo atraktivnog jezera Komana, sa završnom, veoma atraktivnom vožnjom trajektom – kažu jednom od najljepših vožnji brodom u Europi – pa i dalje, do područja Skadra, kao ciljne točke Via Dinarice od Nove Gorice (Gorizije) do Skadra.

Prokletije su kao masiv izvanredno razvedene i ondje je mnoštvo mogućih, vrlo atraktivnih koridora, što je dovelo do »male inflacije« krakova Via Dinarice (prema Kosovu, prema Ibru, prema Valboni), što zbunjuje mnoge. A neki su projekti otišli čak i prema Makedoniji – koja ipak nema dinarskih planina.

U Hrvatskoj je djelomično nedefinirana preostala i dionica od Tulovih greda do Knina, zbog specifičnosti terena i nekadašnjih ratnih djelovanja, te ona oko Kamešnice, zbog nepostojanja graničnog prijelaza (prije svega Vagnja) u planinskom masivu Troglav-Kamešnica.

Proći će još mnogo vremena prije no što sve zemlje uđu u šengenski sustav, čime bi se izbjeglo veće zaobilazanje trase u potrazi za najbližim službenim graničnim prijelazom.

Slučajan susret autora članka sa slovačkim obilaznikom Via Dinarice na Velebitu

Zahvala

Na kraju, izjavljujem to u pomalo oskarovskom stilu, osobno sam sretan što je jedna obična individualna i virtualna ideja dovela do konkretne realizacije međunarodnog projekta s velikim potencijalom, za što su zaslužni mnogi ljudi, od kojih je većina uložila svoj volonterski rad: od ideja Željka Poljaka o jadranskom pješačkom putu, mnogih drugih transverzalaca koji su se u posljednjih pedesetak godina bavili sličnim poslovima, realizacije Hrvatske planinarske obilaznice, ljudi iz UNDP-a Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Hrvatske, komercijalnoga klastera Via Dinarica koji se razvio paralelno s transverzalom, članova bosanskohercegovačke, hrvatske i drugih nacionalnih ekipa Via Dinarice, svih članova planinarskih društava i turističkih udruga koje se skrbe o dionicama toga dugačkog puta. I na kraju svega, moje srdačne, iskrene i najljepše želje svima onima koji nastavljaju s razvojem inicijative te sretno svima koji obilaze Via Dinaricu!

U trokutu planina Bjelašnice, Treskavice i Visočice, južno od Sarajeva

GORDAN PAPAC

Monte Rosa – dva dana života na visini

Juro Buljan, Zagreb

Udica, flaks, mamac...

Želja je svakog planinara, bio on početnik, srednje iskusan planinar ili onaj s dugogodišnjim iskustvom, uspinjati se na lijepe vrhove i pritom uživati u postignuću. Mnogi se popnu na isti vrh nebrojeno mnogo puta i svaki put iznova uživaju u usponu. To je istinska ljubav prema planinarenju.

Što se mene osobno tiče, spadam u početnike i nikako da se primaknem iskusnijima. Razlog je tomu što osim planinarenja imam i druge hobije, kojima posvećujem prilično vremena. Jedan je od tih hobija trčanje, a prilikom priprema za jednu od meni najdražih utrka – Borošu, koja se trči od Trga bana Jelačića do Sljemena, Slavko Patačko, s kojim sam se pripremao, iznenadio me je pitanjem bih li htio ići na Monte Rosu. Moram priznati da sam ostao šokiran, ali bilo mi je jako drago što sam dobio taj poziv, budući da u mojem planinarskom društvu ima mnogo ljudi koji po svemu mnogo bolje kotiraju od mene. Ali dobro, neću se buniti, već početi razmišljati o tome kako uklopiti taj izlet u svoj kalendar. Nisam toga dana krajem travnja dao Slavku konkretan odgovor hoću li ići ili ne, ali znao sam da je vrlo izvjesno da ću do polaska, koji je bio početkom srpnja, napraviti sve da budem dio ekipe za Monte Rosu.

Pripreme

Kad se u sljedećih mjesec dana definirala ekipa od 12 članova, među kojima sam bio i ja, nije više bilo povratka. Idem na Monte Rosu! A ekipa je bila fantastična. Većinu sam ljudi poznao i znao sam da idem s iskusnim planinarima, od kojih su neki već više puta bili na sličnim mjestima. Putovat će se jednim kombijem, u kojemu će biti devetero ljudi, i jednim autom, u kojem će biti troje putnika.

U okviru priprema za Monte Rosu, Ida, Daroslav i ja našli smo se dvaput, kako bismo se dogovorili o pojedinostima prijevoza i još nekima, a ja sam želio od njih dvoje iskusnih planinara izvući što više korisnih informacija o tome kako se pripremiti i kakvu opremu ponijeti.

Planirali smo otići na neke aklimatizacijske izlete, ali to se nije dogodilo. Ida je predložila odlazak u visinske sobe u Sloveniji, posebno dizajnirane za aklimatizacijsku prilagodbu, međutim, i njih smo preskočili, pa je preostalo da se svatko individualno pripremi kako zna i umije. Nisam znao kako drugačije nego trčati okolo naokolo po utrkama, po Medvednici gore-dolje, biciklirati, i to je bilo to. To je sve što znam i nadao sam se da će biti dovoljno da me dovede u zadovoljavajuću formu.

Oprema koju sam imao bila je većim dijelom amaterska i malo bi se koji koliko-toliko »normalan« planinar odlučio otići na takvu turu s takvom opremom. Jeftine zimske rukavice kupljene na popustu u nekom trgovačkom centru za 50 kuna, najobičniji buffovi koje dobivam na utrkama, jakna, koja bi inače trebala biti biciklistička, također kupljena na popustu za malo više novca nego rukavice, a najveća su poteškoća bile stare i već raspadnute gojzerice koje su bile više puta kod postolara nego ja na nekim poštenim izletima. Nisam imao novca kupovati novu opremu, a nisam ni želio odustati.

Polazak

Došao je konačno i dan polaska, četvrtak 4. srpnja, a dogovor je bio da se nađemo u 4 sata ujutro. Budući da je trebalo vrlo rano ustati, morao sam propustiti koncert Whitesnakea, britanskih rock-legendi, koje su dan prije svirali na Šalati. Imao sam kartu za koncert, ali morao sam je prodati. Sretnik je bio jedan moj prijatelj

JURO BULJAN

Početak hoda u navezu od doma Gnifetti prema vrhu Lyskammu

koji ju je dobio u pola cijene. Žao mi je zbog propuštenoga koncerta, ali ipak je Monte Rosa prioritet u odnosu na stare rockere, čiju ću »Here I go again« pjevušiti putem.

O samom putu do prekrasnoga gradića Alagna Valsesije nema se što puno reći, osim da je uz nekoliko stanki za točenje goriva i kratak odmor sve proteklo dobro, uz puno razgovora o svemu i svačemu.

Alagna Valsesia, tri žičare i »Vikinške odaje«

U Alagna Valsesiju (1154 m) stigli smo malo poslije 15 sati, taman na vrijeme da se presvučemo, uzmemo sve potrebne stvari i uhvatimo žičaru. U kabini žičare stane do šestoro ljudi s povećim ruksacima. Ugodna vožnja do visine od 2000 metara traje oko 25 minuta. Žičara omogućuje prekrasne vidike na planine u okruženju. Ispod nas su mala naselja od kamenih kućica stare gradnje. Podsjećaju me na male modele koji se mogu kupiti po suvenirnicama, a na trenutak sam imao osjećaj da ih mogu dohvatiti, staviti u neku kutijicu i ponijeti kao uspomenu.

Nakon prve žičare slijedile su još dvije vožnje gondolom do najviše točke na oko 3000 metara. Odanle se dalje ide pješice prema domu Mantova. Na izlasku iz žičare stavljamo dereze. Iako snijeg i nije odviše tvrd, pa bi se u boljim gojzericama moglo hodati i bez šiljaka, bolje je imati siguran korak s derezama na nogama.

Raštrkali smo se duž staze. Do planinarskog doma na 3498 m dolazimo relativno brzo. Zadržavamo se samo toliko da se malo odmorimo, poslikamo i svi skupimo za nastavak, prema domu Gnifetti, gdje ćemo provesti sljedeća dva dana. Čekajući na Mantovi da se skupimo, nakratko sam ušao u dom samo da pogledam unutrašnjost i zadovoljim svoju znatiželjnu prirodu. Unutrašnjost doma čini jedna prostrana prostorija s visokim stropom, koja me odmah podsjetila na ilustracije ili scene iz filmova u kojima se moglo vidjeti kako su nekada stolovali vikinški kraljevi. Impresivno, no pitao sam se kako zagrijati tako veliku prostoriju!? Zamislio sam odmah u sredini jedan velik, okrugao, otvoren kamin kakve su Vikinzi imali u svojim tako velikim odajama.

Gnifetti – dom s dugačkim hodnikom i penjačkim krevetima

Za uspon do doma Gnifetti trebalo nam je podjednako vremena kao i od gondole do doma Mantova. Prilično iscrpljeni, smjestili smo se u sobe. Jedna soba bila je za kombijaše i njih osmero smjestili su se zajedno, dok smo Ida, Daroslav i ja dijelili sobu s nekoliko Nijemaca i Čeha. Daroslava i mene dopalo je mjesto na trećem katu kreveta na kat, pa zamalo da smo trebali uže i pojas kako bismo se mogli popeti na krevet. Bila je to prava vježba penjanja i otpenjanja, a jednom prilikom dok sam otpenjavao s

JURO BULJAN

Večera u domu Gnifetti drugog dana

kreveta po tim ljestvama, udario sam potkoljenicom u rub kreveta tako jako da me je boljelo dva sata.

Dom Gnifetti prepun je planinara iz doslovno cijelog svijeta. Sve u njemu odiše nekom užurbanošću. Njegovi dugi hodnici, zidova obloženi drvenom stolarijom tamne boje, i podovi prekriveni sivim tapisonom, prepuni su ruksaka i ostale opreme koja je čekala ispred soba ne bi li bila nekamo smještena. Kad smo stigli, velika središnja prostorija u kojoj se objedovalo bila je već prepuna, no samo smo morali s konobarom potvrditi rezervacije stolova predviđenih za nas.

Po zidovima vise slike motiva iz okolice Monte Rose i karte za orijentaciju. U cijenu smještaja, koja nije bila baš mala, uračunati su večera i doručak. Budući da sam bio jedini vegetarijanac u društvu, dobio sam nešto salate, sira, riže i desert, dok je ostatak društva uživao u nečemu mesnom i tjestenini. Dogovaramo se o sutrašnjem usponu na Lyskamm. Dio ekipe uputit će se na Margheritu i još neke vrhove.

Ne znam jesam li cijelu noć spavao ukupno pola sata, a kad sam pred jutro vidio da se više nema smisla mučiti u krevetu, ustao sam i počeo se prilično nespretno spremati u sobi u kojoj su još svi spavali, tražeći u mraku stvari koje sam prije spavanja pripremio. Izašao sam na pust hodnik, a sat je pokazivao 3:40. Nije više bilo ruksaka rasutih po tom dugačkom hodniku – kao da je netko prošao s neakvim uređajem i počistio sve do posljednje mrvice. Bio sam neispavan i osjećao sam da uspon neće biti moguć. Sjeo sam na pod pored vrata ne bih li uspio uhvatiti malo sna, ali bilo je uzaludno. Sjedio sam tako na podu naslonjen na zid i razmišljao što napraviti. Trebam li reći dečkima da ne mogu ići i da ću ostati u domu? Odustajanje nije opcija, pomislio sam.

U tišini, dok su svi još spavali, prolazile su posljednje minute mira, a meni su kroz glavu prolazile svakakve misli. Zašto sam ovdje, zašto uopće planinarim? Pitam se je li to zato što tražim svoj put, što želim negdje pripadati, ili zato što imam potrebu sebi i nekim meni bitnim osobama dokazati da vrijedim, ili samo da bih jednostavno uživao u svemu? Možda zbog svega pomalo?

Za desetak minuta hodnik se napunio pospanim planinarima koji su se zijevajući i rastežući

se pripremali za uspone. Do 4:30 svi smo bili na doručku, razbuđeni i uzbuđeni što uskoro napokon krećemo prema Lyskammu.

Lyskamm i »kugla sladoleda«

Jutro je prohladno, lagano vjetrovito i još se nije sasvim razdanilo. U daljini se vidi snježna površina na kojoj kao krijesnice svijetle čeone svjetiljke planinara na usponu. Učvršćujemo dereze i formiramo navez. Na snježnoj padini sve je prepuno planinara, sve pomalo nalikuje na masovni turizam.

Snijeg je mekan i dereze propadaju u snijeg, a moje gojzerice promočile su već nakon nekoliko stotina metara. Srećom, to nije bitno utjecalo na moju sposobnost hodanja, iako mi nije baš ugodno. Krećemo se polako, uz povremene odmore, koje koristimo kako bismo fotografirali okruženje u kojem se nalazimo. Odlučeno je da u završnom dijelu uspona nećemo hodati u navezu, već svatko samostalno.

Uspinjem se po grebenu zabijajući cepin u snijeg. Krećem se relativno brzo i dostižem, pa prestižem dvoje Talijana. Hodam ne dižući i ne skrećući pogled ni lijevo ni desno. Tek nakon više od trećine prijedjenog uspona, prije nego što se greben izravna, zastanem i osvrnem se lijevo i desno od sebe. *Wooww!* Gledajući greben iz njegova podnožja nisam mogao ni zamisliti da će tako izgledati. Pogled prema dolje na obje strane bio je istovremeno zastrašujući i fascinantan. Pomislio sam: što bi bilo kad bih sada počeo padati niz ovu strminu!? Možda bih se nekako uspio zaustaviti cepinom, ali... to je samo možda! Brzo sam se pribrao, pogledao ravno pred sebe, i krenuo dalje. Dvojac ispred mene sada je već malo odmaknuo, ali brzo ga sustižem. Stižem tako do dijela gdje se greben izravna. Osvrćući se oko sebe ne mogu se prestati diviti krajoliku koji me okružuje.

Dionica koju treba prijeći do sljedećega strmog uspona nije predugačka, ali ovo je ipak teren po kojem se ne može ići brzo pa prelazak tih nekoliko stotina metara traje razmjerno dugo. Dolazim tako do strmijeg uspona, ujedno i posljednjeg detalja na putu prema vrhu Lyskamma. Uz nekoliko stopinki »uklesanih« u snježnu strminu i uz pravilnu uporabu cepina,

nije teško prijeći ni taj dio. Pravilna uporaba cepina! Da, to je jedna od onih tehničkih »sitnica« koje su mi nedostajale tih dana. Dosad sam mlatarao njime po snijegu kako sam god znao, samo ne onako kako treba. Ali do kraja ture nešto ću i naučiti, pa tako i da treba skinuti zaštitu s vrha cepina! No, o tome poslije.

Prije završnog uspona na vrh trebalo je zaobići jedan stjenovit detalj, poveću plosnatu stijenu koja strši iznad snježne površine. Pri prelasku preko te plosnate stijene, s osrednjom spretnošću i dvoumeći se trebam li je obići, i s koje strane, ili ići ravno preko nje, udario sam prilično jako kacigom u vršak kamena koji nisam vidio od vizira kacige. Odbio sam se unatrag toliko jako da sam zamalo pao na leđa i jedva zadržao ravnotežu. Sreća je što sam imao kacigu na glavi jer bi u protivnom slapovi moje krvi tekli niz Lyskamm. U tom sam se trenutku sjetio Ines i kako joj je kaciga spasila glavu kad ju je pogodio ovelik kamen. Bilo je to kad smo se prije nešto više od godinu dana pokušali popeti na Razor (2601 m) u Julijskim Alpama.

Evo me konačno na vrhu, 4527 metara iznad površine mora! Hladno je i vjetrovito. Moje ruke u jeftinim rukavicama toliko su promrzle da svaki pokušaj fotografiranja ostaje bezuspješan. Srećom, iz smjera zapadnog Lyskamma nailazi dvoje ljudi koje sam zamolio da me uslikaju na vrhu. Taj koji me je uslikao, učinio je to vrlo nespretno i užurbano, pa sam za dobru fotografiju ipak morao pričekati dolazak preostalih iz svoje ekipe. Nije prošlo dugo i na vrhu smo bili gotovo svi! Nikola, Goran, Slavek i ja. Jurica, koji je krenuo na vrh i bio s nama cijelo vrijeme, nažalost ipak nije uspio doći do vrha.

Ne zadržavamo se predugo. Snimamo nekoliko fotografija i krećemo nizbrdo. Plan je da se prije povratka u dom popnemo još na Piramide Vincent (4215 m). Na silasku susrećemo Juricu, koji je došao do otprilike pola puta i tada se odlučio okrenuti i vratiti. Mudra odluka koju treba respektirati, jer vrh će biti ovdje i sljedeće godine, do kada se može bolje pripremiti i biti u boljoj formi.

Pri silasku, gledajući padinu sada iz suprotnog smjera, pomislio sam kako bi bilo fenomenalno imati dasku za snowboard i puno lude hrabrosti te se spustiti niz tu strminu. Znam da

JURO BULJAN

Na vrhu Lyskamma (4527 m)

ima onih koji to i rade u sličnim okruženjima, ali zasad nisam jedan od njih.

Nakon kratke stanke u podnožju Piramide Vincenta ponovno formiramo navez. Po imenu se može pretpostaviti da je to neki šiljat vrh koji svojim oblikom podsjeća na piramidu. Promatran iz podnožja, baš mi i ne izgleda tako. Zbog svojeg oblog oblika više mi sliči divovskoj kugli sladoleda od vanilije. Uspon nije osobito težak i ne traje dugo, iako smo svi već prilično iscrpljeni. Stižemo na vrh i uživamo. Ispunili smo ciljeve za prvi dan, zadovoljni smo i sretni što je sve prošlo dobro.

U poslijepodnevnom satima vraćamo se u dom. Nadomak doma, s naše desne strane, zbog topljenja snijega nastale su pukotine. Imali smo taj dan možda vremena obići još poneki vrh, ali odlučili smo čuvati snagu za sutradan.

Planovi se mijenjaju

U toj smo vrijeme planirali do nedjelje ostati u tom planinskom lancu, s noćenjem u najvišem planinarskom domu u Europi, Margherita Hutu. Ipak, nakon dolaska u Gnifetti zaključili smo da bi bilo bolje skratiti boravak na Monte Rosi za

JURO BULJAN

Ranojutarnje sunce na početku uspona drugog dana

jedan dan i sutradan običi još nekoliko vrhova te u poslijepodnevnim satima krenuti prema Zagrebu.

Na povratak ostalih šestero članova ekipe koji su se raspršili po raznim vrhovima Monte Rose nije trebalo dugo čekati, a vratili su se prepuni dojmova i sreće jer su ostvarili zacrtane ciljeve. Okupili smo se na večeri i bili smo svi zajedno za istim stolom u prostoriji koja je brujala od razgovora zadovoljnih planinara iz cijelog svijeta. Dijana svjedoči koliko je oduševljena što se popela na Margheritu, a to se može vidjeti i po njezinom raspoloženju. Nakon večere pada konačan dogovor kako ćemo i što ćemo sutra. Neki su ostali duže budni, a neki ranije otišli u krevet. Bio sam od onih kojima je odmor bio potreban što prije jer prethodnu noć gotovo nisam spavao. U sobi zatječem nove cimere, Čehe iz Praga s kojima kratko razmjenjujem iskustva o nezgodnom usponu na treći kat kreveta. Nadao sam se da novi cimeri nisu skloni hrkanju, iako sam imao čepiće za uši. No dobro, kako bude, pomislio sam. Pripremio sam stvari za sutrašnje uspone, legao u krevet te konačno utonuo u san.

Pet vrhova, dvije Madonne i najviši čaj u Europi

Prije nego što je moj prilično glasan alarm teškometalnom melodijom probudio cijelu spavaonicu, uspio sam otvoriti oči i prekinuti kolektivno buđenje zbog kojeg bih na češkom, njemačkom i talijanskom saznao kako se kaže

majka. Krenuo sam otpenjavati sa svoga kreveta i pokušavao u mraku pronaći svoje stvari. Ida je spavala na krevetu ispod mene i trudio sam se da je ne probudim. Ne znam jesam li uspio ostati dovoljno tih. Pronašao sam sve stvari osim hlače. Sitnica, samo mi hlače fale... pa mogu i u gaćama po snijegu do vrha! Ako mogu u otrcanim gojzericama, mogu i u gaćama. Bio sam prilično frustriran, bezuspješno sam u mraku kopao po sobi, penjao se nekoliko puta na krevet i nikako nisam uspijevaio pronaći hlače. Što ću sad, pa kako ću bez hlača!?!?

Izlazim na hodnik kako bih pričekao da ostali iz moje ekipe izađu iz svoje spavaonice. Kada su izašli, otkrivam im da ne mogu pronaći hlače. Srećom, Goran ima jedne rezervne i spašava situaciju. Ne znam kako da mu zahvalim!

Okupljamo se na doručku u isto vrijeme kao i dan prije te malo poslije 5 sati krećemo prema Margheriti, domu smještenom na vrhu Signalkuppe. Ponovo je sve oko nas prepuno planinara u navezima i opet me to podsjeća na svojevršno planinarsko hodočašće na koje su mnogi došli, i kao da svi idu prema jednom mjestu koje ih privlači i čeka, a na kojem se trebaju pokloniti ili odati poštovanje nečemu uzvišenom.

Krećemo se u navezu, u istoj formaciji kao i jučer. Nikola je prvi, Jurica drugi, Goran treći, četvrti sam ja, a na začelju je Slavek. Mračno je i samo nam naše čeone lampe osvjetljavaju put. Laganim koracima prelazimo dio uspona kojim smo dan prije išli prema Lyskammu, a zatim skrećemo desno, na put koji nas vodi prema Margheriti. Prizor ranojutarnjeg sunca kojemu idemo ususret čaroban je! Velika, usijana kugla na nebu izviruje između dvaju planinskih vrhova, a tlo po kojem hodamo kao da je obojeno njezinim sjajem. Naravno da je takav prizor trebalo fotografirati mnogo puta.

Pomalo smo iscrpljeni od prethodnog dana, ali dogovorili smo se da se nećemo žuriti i da ćemo se putem odmarati koliko bude potrebno. Zastajemo povremeno da se odmorimo, koristimo priliku da fotografiramo prekrasan ambijent u kojem se nalazimo. Kako se uspinjemo, stanke postaju sve češće, i to nas znatno usporava. U jednom sam trenutku čuo Slaveka iza sebe kako kaže: »Ne možemo više ovako, hajde

Ispred doma Margherita na vrhu Signalkuppe (4554 m)

Hod po grebenu i silazak s vrha Parrotspitze (4432 m)

da se dogovorimo«. Rasformirali smo navez i formirali dva manja.

Uspón nije težak ni prestrm, ali je dugotrajan. A kada nam se desno na vidiku napokon ukazala Margherita, znali smo da smo blizu. Uspinjemo se najprije na Zumsteinspitze (4563 m). Put prema tom vrhu znatno je strmiji od dosadašnjeg dijela puta, a pri vrhu uspon otežava kombinacija snijega i ogoljene stijene. Na tom pomalo tije- snom vrhu vlada velika gužva. Tu je već desetak jako veselih planinara. Mi smo također sretni i zadovoljni što smo se popeli na treći četiritisuć- njak u dva dana. Na Zumsteinspitze nalazi se mala pozlaćena skulptura Madone, postavljena na vrhu šesteronožnog stalka, na koji planinari vješaju razne zastavice i poruke.

Ne suviše zahtjevnim usponom malo-pomalo stižemo na Signalkuppe. Slavek nas časti ukusnim čajem. Osjećam laganu glavobolju. Možda zbog naglog ulaska u toplu prostoriju ili jednostavno zbog visine.

Idemo dalje, čekaju nas još neki vrhovi. Prvi je Parrotspitze (4432 m). Put se pri kraju uspona izravnava i pretvara u greben sličan Lyskammu. Parrotspitze pruža predivne vidike na obje strane i stvarno je užitak hodati po njemu. U jednom trenutku, možda zbog malo ubrzanoga koraka i velikog razmaka u navezu, zbog čega sam stalno morao paziti da ne nagazim na uže, spotaknuo sam se, tako da je zub jedne dereze zapeo za drugu. Odletio sam naglavačke, no srećom,

greben je dovoljno širok pa nije bilo opasnosti da otkližem niz padinu.

Već malo dalje čekao nas je uspon na sljedeći vrh, Ludwigshöhe (4341 m). Tih nekoliko vrhova razmjerno su blizu jedan drugome, tako da ne treba mnogo vremena za obilazak. Nije prošlo puno vremena i već smo bili pri vrhu. Moram priznati da se tog uspona najmanje sjećam. Pamtim samo jednu pojedinost: nakon dva dana boravka u tom planinskom lancu i nebrojenog zabijanja cepina u snijeg, konačno sam primijetio da nisam skinuo plastičnu zaštitu sa šiljka cepina. Moram biti pošten i priznati da je to zapravo prvi zapazio Slavek, ne mogavši se načuditi kako sam dva dana zabijao cepin sa zaštitnom plastikom. I meni je to bilo nekako čudno, ali mi je odmah postalo jasnije zašto me ruka tako boli. Plastična zaštita već se raspala i nije više služila svrsi, ali meni je bilo puno lakše. Eto, neiskustvo se plaća, samo je sreća kada to nije preskupo.

Sedmi četiritisućnjak, i zadnji u tom nizu, Schwarzhorn (4321 m), prava je poslastica. Najstrmiji je od svih sedam vrhova na koje smo se popeli u ta dva dana. Izbjegavam pogled u dubinu jer nisam naviknut na takve prizore. Nije nam trebalo mnogo do vrha, možda desetak minuta, a gore susrećemo nekoliko planinara. I na njemu stoji kip Madone, nešto veći nego na Zumsteinspitze.

Vrijeme je za spuštanje! E, sada treba otpenjati, a to mi nikada nije išlo. Na svoje iznenađenje,

uspijevam uhvatiti ritam, u nekim trenutcima čak idem i malo prebrzo, pa me Nikola upozorava da sam mu preblizu. Stopinku po stopinku otpenjivali smo i vrlo brzo došli do podnožja. Sada se još samo treba vratiti do Gnifettija, spakirati stvari i krenuti za Zagreb.

Povratak

Hodamo polako u navezu, pomalo umorni od cijelog dana, ali zadovoljni i sretni što smo se u dva dana popeli na sedam četiritisućnjaka. Hodajući prema domu pitam Slaveka na koliko se četiritisućnjaka popeo u svojoj planinarskoj karijeri. Odgovara mi: »17«. Pomislio sam da onda i nisam tako loš jer moja »karijera« uspona po četiritisućnjacima traje tek dva dana, a već ih imam sedam. Sasvim dobra motivacija za dalje!

Dom je sve bliže, pomalo se žurimo na dijelovima gdje se može ubrzati korak, a snijeg je sve mekaniji pa je i tlo sve nestabilnije. Stižemo u Gnifetti nešto poslije 13 sati i tamo zatječemo Gorana i Juricu koji su se već donekle odmorili. Goran nam priča kako se popeo na Balmenhorn (4167 m). Osoblje doma već je naše stvari iznijelo iz spavaonica u predvorje.

Napuštamo Gnifetti, prekrasan dom u tim visinama, ali siguran sam da ćemo se vratiti. Vrijeme nam nije saveznik i treba se što prije spustiti do Alagna Valsesije. Spuštanje bi uvijek trebalo biti lakše i ići brže, ali često nije tako. Možda je brže, ali mišići na nogama izrazito trpe, osobito pod teretom teških ruksaka. Nije loše imati štapove u tim situacijama, ali nekako sam još tvrdoglav po tom pitanju pa se nikako ne mogu natjerati da ih koristim.

Prva gondola, druga gondola, pa žičara, i oko 16 sati u prekrasnom smo gradiću Alagna Valsesiji, ponovno na temperaturama od oko 30 stupnjeva. U žurbi obilazimo nekoliko dućana, malo slikamo centar grada, presvlačimo se i krećemo prema Zagrebu. O samom povratku nema se što puno reći, vozili smo se razmjenjujući dojmove. U Zagreb smo stigli u ranojutarnjim satima i tako je završila ta fantastična avantura.

Monte Rosa je moje prvo iskustvo takvoga tipa. U 2020. moj HPD Željezničar slavi 70 godina djelovanja, pa možda u tom povodu poduzmemo uspon na Elbrus, Mont Blanc ili nešto treće. Sve ovo bilo je odlično iskustvo i jedva čekam ponoviti tako nešto.

Zašto je reforma školovanja nešto od čega svi trebamo i možemo profitirati?

Nekoliko zapažanja u povodu reforme školovanja u HPS-u

Igor Eterović, Lovran

Svima koji rade bilo u kojoj dimenziji školovanja u sustavu HPS-a sasvim je jasno da mjesta za poboljšanja uvijek ima. Čak i onima koji polaze školu izmiču neke stvari za koje su očekivali da bi im školovanje u HPS-u moglo osigurati. Dakle, u praktičnom smislu, na terenu, među članstvom HPS-a, postoji jasna potreba za određenim reformskim koracima u smislu unapređenja školovanja i podizanja cjelokupne kvalitete školovanja u svim segmentima.

Sudeći prema izrađenim prijedlozima programa škola i tečajeva za sve razine školovanja, potpuno je očigledno da je reforma školovanja postala nužnost, a već i po samim strukturnim i formalnim primjenama navedenima u tim prijedlozima. Tri teme posebno upadaju u oči: mjesto i uloga općih planinarskih škola (MPŠ-a, OPŠ-a i VPŠ-a), uloga Komisije za školovanje i uloga instruktora.

Mjesto i uloga općih planinarskih škola te viša planinarska škola kao novina

a) Mala planinarska škola

Planinarska društva sve češće organiziraju pojedinačne male planinarske škole, sve je jači i motiviraniji kadar koji se posvećuje radu s djecom, te se može reći da je sazrelo vrijeme za posvećivanje prave pozornosti tom dragocjenom segmentu razvoja svake planinarske organizacije. Ulaganje u djecu i mlade ulaganje je koje se u najvećoj mjeri vraća Savezu. Ti su mladi ljudi budućnost (hrvatskog) planinarstva. Dakle, uloga kvalitetnog školovanja i skrbi o primjerenom podizanju podmlatka u samom je vrhu prioriteta svakoga modernoga i osviještenog društva, a u planinarskom svijetu, svakoga nacionalnog saveza.

Zbog navedenih razloga, koji upućuju na to da je došlo vrijeme za ostvarivanje toga

* U skladu sa zadaćom koju mu je usvajanjem programa rada povjerila Skupština HPS-a 1. lipnja 2019., Izvršni je odbor HPS-a pokrenuo reformu sustava školovanja u HPS-u. Reforma obuhvaća donošenje Pravilnika o školovanju u HPS-u, standardiziranih programa školovanja za sve vrste škola, utvrđivanje funkcionalnih uvjeta za licenciranje instruktora te, po potrebi, utvrđivanje pojmova i definicija u djelatnostima u kojima je to potrebno.

Reforma obuhvaća i druge aktivnosti i radnje radi podizanja kvalitete školovanja, među kojima su pribavljanje mišljenja Središnjega državnog ureda za šport o stručnim djelatnostima u sportu i potrebnoj razini osposobljenosti nastavnog osoblja, sastavljanje, registriranje i provođenje odgovarajućeg programa osposobljavanja u suradnji s Hrvatskom olimpijskom akademijom, sustavan rad na unaprjeđenju i motiviranju instruktorskoga kadra i potpora izvođenju svih vrsta škola u HPS-u. Obuhvaća i unaprjeđivanje modela izvješćivanja u HPS-u, kako bi se škole mogle jasno vrednovati, kako bi se osiguralo izvođenje nastave u skladu s programima te suzbile neželjene pojave neodgovornog rada u školama HPS-a. Dakako, osim o kvaliteti provođenja školovanja, nastavnog osoblja i izvješćivanja, potrebno je voditi računa i o primjenjivosti mjera koje će se donositi te o njihovu učinku na postojeće vrste školovanja.

Tijekom veljače održano je u obliku radionice interdisciplinarno savjetovanje o reformi sustava školovanja, odnosno o brojnim pitanjima koja članovi Izvršnog odbora, komisije i instruktori smatraju važnima. I oni, ali i svi drugi zainteresirani, mogu bilo u kojem trenutku iznijeti svoja zapažanja i konstruktivne prijedloge o školovanju putem adresa elektroničke pošte skolovanje@hps.hr i hps@hps.hr.

Mala planinarska škola HPS-a na Velebitu 2017.

segmenta, on sada može dobiti svoje zasluženno mjesto u sustavu školovanja. Pravi sustav školovanja mladih, ujednačen, standardiziran, praćen i nagrađivan, sada je potreban kao ključan iskorak koji će dodatno motiviratiiskusne planinare da rade s djecom, a Savezu dati kritičan broj mladih ljudi koji se jednoga dana mogu razvijati pohađanjem drugih oblika školovanja, pa postati i nositelji raznovrsnih dužnosti u HPS-u.

To je školovanje stoga osobito bitno urediti, a program takve škole mora to i osigurati. No, za razliku od drugih oblika školovanja, ovdje je riječ o delikatnoj situaciji, zbog djece kao vulnerable skupine koju u tom sustavu školovanja treba primjereno zaštititi, ne samo u pogledu moralnih odrednica (npr. da s djecom mogu raditi samo oni koji nisu kažnjavani), već i proaktivnih odrednica, na temelju kojih će se prepoznati sposobnosti nekoga da na primjeren način radi s mladom populacijom (npr. da s djecom mogu raditi ljudi koji su pedagoški osposobljeni za takav rad). Ukratko, djecu nije dovoljno štiti od negativnih utjecaja, već im je potrebno pružiti uvjete za zdrav, pravilan i slobodan razvoj. Ova je reforma prilika da stvorimo takve uvjete.

b) Opća planinarska škola

Mnogi s podsmijehom gledaju na taj segment školovanja, napose s gledišta nekih »elitnijih«, specijalističkih oblika školovanja. Međutim, svakome tko je imalo o tome razmislio bistro glave, a da se nije nužno bavio promišljanjima o pedagoškim načelima, jasno je da je ta škola temelj za sve daljnje oblike školovanja.

Za one koji znaju dometnuti da su se i bez takve škole iškolovali, dostaje odgovor da mnogi koji nemaju završenu osnovnu školu znaju raditi svoj posao, koji su nekako naučili, ali da to nije sustavan oblik obrazovanja i napredovanja. A Savez mora osmisliti primjenjiv sustav – i to mu je osnovna funkcija. On mora dati pokriće za sve ostale oblike školovanja, kao što Država putem nadležnog ministarstva daje pokriće svim ostalim oblicima školovanja odredbom o obaveznoj osnovnoj školi.

Možda će ta analogija nekima zasmetati jer se ovdje osnovnom školom naziva nešto što pohađaju odrasli, ali opća planinarska škola može upravo taj element uzeti kao prednost. Ona jest osnovna škola kad je u pitanju planinarstvo, no nema one ranjivosti koju imaju osnovne škole u

općem sustavu obrazovanja. Ima samo više odraslog zanovijetanja, ali činjenica je da je s djecom uvijek lakše – i tu pomoći nema, da istaknemo u polušali.

Osim argumenta o temeljnoj stručnosti (jer mnogi zaista tako steknu znanje o osnovama planinarstva) te argumenta o sustavnosti obrazovanja (ponuda standarda, općih načela obrazovanja), tu je i posljednji, često prešućivan, ali možda i najjači. Opća je škola iskaz stava, otvoreno izjavljivanje temeljnih vrijednosti nekog društva (osnovna škola), odnosno temeljnih planinarskih vrijednosti (opća planinarska škola). Ona je temelj i glavni bastion gradnje planinarske etike ili, što je puno važnije, širokoga planinarskog svjetonazora.

Kao što u osnovnoj školi djeca stječu i grade osnovne društvene vrijednosti, tako u općoj planinarskoj školi trebaju stjecati i graditi temeljne planinarske vrijednosti. Dakle, ta je škola nositelj identiteta HPS-a i zbog čistoga principijelnog razloga svaki član ovog Saveza ne bi smio, a da time ne dovede u pitanje identitet cijelog Saveza i opće pitanje smisla planinarstva, ispustiti iz vida nužnost te škole.

Tijekom brojnih školovanja, sudjelovanja na nekim školama i nakon brojnih razgovora s ljudima koji su na svim razinama bili uključeni u školovanje na terenu, dobio sam slične povratne informacije. Pojedinci koji se u planinarstvu

kvalificiraju prvenstveno kao speleolozi, ljudi koji su bili vrhunski penjači, ljudi koji su u školu došli kao početnici, ljudi koji su u školu došli sa silnim iskustvom, ljudi koji su spašavatelji... dakle, u najširem smislu, ljudi iz naše šarolike planinarske zajednice, uvijek potvrđuju važnost kvalitetnoga osnovnog obrazovanja.

To je sasvim logično i normalno jer svi ti ljudi koji rade na specijalističkim školama, ako dobiju polaznika koji je prošao kvalitetnu obuku na općoj školi, imaju itekako kvalitetniji kadar s kojim mogu raditi i s kojim su motiviraniji raditi. Pa zar nije besmisleno da na nekim »višim« razinama školovanja polaznik uopće ne zna što je kompas, a kamoli kako ga upotrijebiti, ili pak ne zna izraditi nekoliko osnovnih čvorova, a njegove su ambicije ne znam kakve tehničke vratolomije?

Tu je i pitanje jednog osnovnog pedagoškog načela. To je načelo postupnosti, koje je osobito važno u aktivnostima koje uključuju i fizičke radnje. Opća škola mora ponuditi rast kako gradiva tako i opterećenja na izletima, kako bi polaznici za trajanja škole zaista izgradili i kognitivne i fizičke kapacitete. Ostalo je, naravno, pitanje ponavljanja i nastavljanja angažmana u planinarskoj aktivnosti.

Žarišno je pitanje nedvojbeno kvaliteta te opće škole, čime se vraćamo na pitanje mjesta opće planinarske škole u sustavu planinarskog

Diplome opće planinarske škole HPS-a pripremljene za uručivanje polaznicima koji su je uspješno završili

školovanja. Mislim da će se svi koji drže do školovanja u HPS-u složiti da je snažna, kvalitetna i jaka opća škola zaista pravi iskaz identiteta planinarstva, dobar temelj za daljnji rad na višim oblicima školovanja i preduvjet za upoznavanje, razumijevanje i razvoj specifičnoga planinarskog svjetonazora. Reforma je prilika da osiguramo takvu opću školu, ali to je moguće jedino ako postoji sveobuhvatna potpora i ako na tome zajednički radimo.

c) Viša planinarska škola

Viša planinarska škola potpuna je novina u aktualnoj reformi sustava školovanja u HPS-u i najhrabriji iskorak, zahvaljujući kojemu reforma može imati i povijesnu ulogu. Naime, već i ptice na grani pjevaju o tome da je raskorak između općih planinarskih škola i ljetnih alpinističkih škola jednostavno prevelik i da taj jaz ne popunjava nijedan oblik školovanja u HPS-u. A da paradoks bude veći, upravo u tom jazu leži najveći interes članova, kombiniran s mnogo višom razinom rizika i opasnosti.

Prijedlog Pravilnika o školovanju koji će biti ponuđen Skupštini HPS-a na odlučivanje najbolje to pokazuje. Praznina nije samo locirana, već je i popunjena jednom kvalitetnom i obuhvatnom školom koja bi se, primjereno, nazivala višom planinarskom školom.

Planinarstvo opet postaje pomodarska aktivnost i svi odjednom tobože malo planinare. Oprema je dostupna na svakom uglu i više nije neki luksuz sjesti u auto i doći do najbližih Alpa. No spremnost, primjerena opremljenost i svijest o mogućim opasnostima ne kupuju se u trgovini. Za nošenje s mogućim izazovima u svim složenijim oblicima planinarenja potrebni su primjereno znanje i vještina, a ova je škola posvećena upravo tome.

Unatoč velikom oduševljenju koje će većina članova, pa čak i instruktora na pojedinim školama, osjetiti zbog uspostavljanja takvog oblika školovanja, treba s druge strane, ipak hladne glave stalno imati na umu da je s obzirom na prirodu te škole riječ o velikom izazovu. Naime, riječ je s jedne strane o vrsti opće planinarske škole, ali takve koja ozbiljno dotiče elemente vrlo bliske alpinizmu, a svakako se ne libi uzeti uže u ruke,

MATEJ OGOREVC

Vježba kretanja po osiguranom planinarskom putu (Bavšica, Slovenija)

što je već ulazak na teritorij tehničkih elemenata i odljepljuje se od puke osnovnosti baznog planinarenja. Pritom se, dakako, što nacrt programa škole dobro opisuje, stalno upozorava na to da je riječ o upoznavanju polaznika s određenim tehnikama, a nikako njihovu osposobljavanju za korištenje nekih od tih tehnika, što je, naravno, ipak daljnji posao i zadatak alpinističkih škola (ljetnih, a napose zimskih).

Zanimanje je neupitno i vjerujem da će svako društvo, veće, pa i srednje veliko, pasti u napast da za svoje članove organizira školu toga tipa. Potreba je jasna i ona postoji. Ljudi se prije svega žele naučiti kretanju u zimskim uvjetima, odnosno kretanju po zahtjevnim klinčanim planinarskim putovima, i to sve više i sve eksplicitnije. Na vodičima je pritisak da vode takve izlete, a nemaju pojedince sposobne činiti skupinu za takve izlete. Neki se čak žele okušati u hodanju po ledenjacima i ući u svijet visokoga gorja, a sami ne znaju, ne mogu ili se ne usude učiniti taj korak (što je najčešće i najmudrije razmišljanje).

Velika je zanimljivost škole da koristi postojeći kadar (iz vodičke, odnosno alpinističke

struke), što umješno kombinira metodiku izvođenja nastave i dijela vježbi (vodiči) s neprestanim stručnim praćenjem i vođenjem tehničkih segmenata škole (alpinisti). Takva sprega i interdisciplinarni rad ne samo više komisija, već i više vrsta stručnjaka, izazov je, ali i zdrava i vrlo obećavajuća podloga za povijesni iskorak u sustavu školovanja i dubinskom osnaživanju rada komisija, a time i cijelog Saveza iznutra.

Ne treba posebno isticati koliko bi kvalitetu u planinarskom smislu donio svakom planinarskom društvu, a nakraju i Savezu, stalan rast tako školovanih članova. Treba stalno imati na umu da time ne samo što utječemo na upravljanje rizicima, podižemo planinarsku svijest i odgovornost, već dobivamo i kritičnu masu ljudi koja obuhvatnije zahvaća planinarsku stvarnost.

Uloga Komisije za školovanje

S obzirom na to da jedna komisija HPS-a, a to je ona za školovanje, u takvim prijedlozima dobiva nadležnost za spomenute tri vrste osnovnoga planinarskog školovanja, njena je uloga, mjesto, ali i odgovornost drastično porasla. Stoga ta tema zaslužuje poseban osvrt i razmatranje.

Kvaliteta cijele zgrade školskog sustava u HPS-u ovisi o te tri temeljne vrste osnovnoga školovanja. Naime, možemo se zavaravati da se najveće stvari događaju u »višim« školama, ali zanemarivanjem osnovnog dijela upadamo u veliku opasnost da se stvori jaz od nekoliko »izgubljenih generacija« i drastično izgubi korpus planinarski osviještenih članova. A to je put u propast svake aktivnosti, pa tako i planinarstva – zanemarivanje novih generacija prodaja je budućnosti.

Komisija za školovanje time dobiva nimalo lagan, štoviše izvanredno zahtjevan i odgovoran posao, koji nužno zaslužuje interdisciplinarni pristup. Ona ne može uspješno voditi, nadgledati, organizirati i unaprjeđivati sustav temeljnog školovanja bez velikog broja različitih vrsta planinarskih struka i planinarske »orijentiranosti« (npr. ljetni/zimski tipovi planinara; rad na organizaciji / rad na terenu itd.).

Najveći je izazov, čini se, kako uspostaviti tim ljudi razmjerno raznorodnih struka i orijentacije te ga pretvoriti u funkcionalnu komisiju koja će se

nositi sa spomenutim izazovima. U kompetencije onoga koji bi vodio takvu koordinaciju ne bih ovdje previše ulazio, već bih radije sugerirao tko bi to sve trebao biti u samom timu. Naime, dok u drugim komisijama postoje neki drugi ključevi, u ovoj takvoga ključa nema i trebalo bi ga nekako pronaći. Stoga bih pokušao navesti nekoliko ključnih karakteristika članova komisije i jedan opći (stručni) ključ.

U pogledu osobina, u komisiju bi trebali biti birani ljudi koji su prije svega već prepoznati kao aktivni članovi i otvoreni za suradnju (da su, po mogućnosti, radili u nekim timskim projektima), koji su u HPS-u prošli ili prolaze određenu edukaciju te su duboko motivirani za napore potrebne za postizanje zajedničkog rezultata. Ukratko, riječ je o ljudima koji su predane osobe, upoznate s materijom školovanja, a istinski motivirane za zajednički rad u timu.

No potreban je i objektivan ključ po kojemu bi se ona sastavljala. S obzirom na oblike školovanja i opći interes članova za određene oblike školovanja, pokušao bih se poigrati minimalnim uvjetima – tj. odgovorom na pitanje tko bi sve morao biti član komisije. Opći bi uvjet bio da se radi redom o ljudima koji su aktivni u školovanju u HPS-u (koji vode škole, tečajeve itd. ili rade na njima). Opći je orijentacijski, poželjan uvjet, da je riječ o ljudima s provjerenim pedagoškim vještinama (povratna informacija polaznika, analiza Komisije, preporuke neovisnih autoriteta, npr. uglednih instruktora itd.).

Nakon općih uvjeta, možemo slagati specifične uvjete i tražiti među takvim ljudima poželjne kandidate. Čini se da bi među njima trebao biti barem jedan član s trenutačnim zvanjem alpinista, barem jedan član s trenutačnim zvanjem speleologa, barem dva člana s trenutačnim zvanjem vodiča (po mogućnosti jedan A i jedan B) i barem jedan član s trenutačnim zvanjem markacista. Ponavljam, to su minimalni uvjeti koji bi osigurali podlogu za barem kakvu-takvu interdisciplinarnost (različite struke) i ujedno kvalitetu (motivirani, kvalitetni ljudi). Naravno da Komisija treba uključivati mnogo više ljudi. U njoj bi moralo biti barem još toliko članova tih zvanja i barem još toliko članova neovisno o zvanjima da bi mogli

nositi brojne organizacijske, tehničke, kontrolne i administrativne zadatke.

Velika je u tome uloga instruktora, koji bi nosili autoritet Komisije, a idealno bi bilo da barem polovicu Komisije čine upravo učitelji i instruktori, koji bi to bili u punom smislu te riječi. Pa evo nekoliko riječi i o njima.

Uloga instruktora

Tko je instruktor po definiciji? Osoba koja nešto instruiira, dakle poučava, osposobljava i prenosi neko znanje. To bi trebao biti i instruktor u HPS-u: osoba koja prenosi teorijsko znanje i poučava o praktičnim vještinama. Da povučem analogiju s obrazovnim sustavom: docent ili profesor na fakultetu jednostavno ne može biti nitko tko ništa ne radi u nastavi. U tom smislu, samo aktivni prenositelj planinarskih znanja i vještina može se nazivati instruktorom u planinarstvu, neovisno o daljnjoj specijalizaciji, u koju ne bih ulazio jer standarde za taj dio treba određivati pojedina struka.

No, osim aktivnosti u prenošenju znanja, instruktor je mnogo više. Opet povlačim analogiju s obrazovnim sustavom: od profesora se očekuje (barem studenti to očekuju) da je i uzor u drugim poljima, da je primjer građanskih

vrijednosti, branitelj sloboda i prava, intelektualac, moralna vertikala itd. Jednaka očekivanja (barem mislim da bi ih članovi HPS-a mogli očekivati) možemo prenijeti i na instruktore u planinarstvu. Oni moraju prije svega biti nositelji širih ljudskih vrijednosti, etički uzori u planinarstvu i prvi branitelji kohezije, kvalitete i boljitka matičnog Saveza.

Malo je reći da je neprimjereno, a ispravnije da je blasfemično, da neki instruktor javno blati svoga kolegu, bez internog mehanizma upozoravanja, dogovaranja i uklanjanja nedostataka, ako ih ima. Zamislite da profesor javno, pred svima, blati kolegu sa svog fakulteta i prođe nekažnjeno, a kamoli nezapaženo. On time nanosi težak udarac vlastitoj instituciji, ruši joj ugled, odbija ljude da se upišu u njene studentske programe i time pili granu na kojoj sjedi (tko mu daje plaću?). Jednako su tako u planinarskom svijetu primjeri javnog i pogrdnog blaćenja vlastitih kolega, ne samo instruktora, već i drugih (npr. vodiča), napad na cijeli Savez, na njegove osnovne principe i elementarne vrijednosti.

Instruktor je spoj visoke obrazovanosti i stručnosti za pojedinu domenu te umijeća prenošenja teorijskog i praktičnog znanja (metodičnost i pedagoške kompetencije). Treba odmah

DUBRAVKO BALENT

Seminar za vodiče instruktore HPS-a u Starigradu Paklenici 2018.

Demonstriranje izrade sidrišta u snijegu

jasno istaknuti da jedno bez drugoga ne ide. Ne znam koji bi se racionalan član HPS-a dao u ruke instruktoru alpinizma koji i sam nije dobar penjač ili pak koji bi nadobudni kandidat htio učiti od vodiča instruktora koji sam nikada ne vodi izlete. Planinarstvo nije mjesto za puko teoretiziranje. S druge pak strane, isti ti racionalni kandidati u školi ne žele učiti od nekoga tko ne zna poučavati, jer uzalud sva stručnost i osposobljenost, ako nema pedagoških vještina i sposobnosti prenošenja tih znanja. Instruktor je stoga krema planinarske aktivnosti: spoj struke i sposobnosti prenošenja toga znanja, uz aktivnu ulogu stalne uključenosti u prijenos toga znanja – aktivan rad na školama i tečajevima.

Postoji i dodatan element. Instruktor je dobar onoliko koliko je dobar Savez u kojem djeluje, i obrnuto (opet upućujem na analogiju profesora i fakulteta), ali ne u posve doslovnom smislu. Naime, instruktor mora znati što se odvija u Savezu, biti upućen, aktivno se zanimati i zalagati za uspješnost Saveza, uključujući i komunikaciju i transparentnost. Na tako odgovornoj funkciji

nema zaogrtnja titulom i zatvaranja u vlastiti svijet. Nema prebacivanja na »neke druge« ili »one tamo« jer svi smo mi članovi HPS-a oni što čine taj Savez, a instruktori su kao udarna igla funkcioniranja osnovnih planinarskih djelatnosti putem školovanja upravo kralješnica Saveza. Instruktor, zbog znanja i poznavanja sustava, ima posebnu dužnost zamjećivanja i upozoravanja na nepravilnosti koje obremenjuju Savez, te njihova ispravljanja, i to bilo u kojem dijelu njegova rada. Jer, ponavljam: koliko je snažan i dosljedan Savez koji daje instruktorsku licencu, toliko je snažan ugled i autoritet samog instruktora.

Instruktor stoga mora biti svjestan odgovornosti koju ima. Nije to titula kojom se netko treba častiti, to je čast koju treba znati nositi. Samo takvi instruktori mogu biti podloga za uspješnu reformu školovanja koja će biti na dobrobit svih članova Saveza i planinarstva općenito. On je nositelj planinarske etike i uzor planinarskom svjetonazoru, koji ne samo djelima i riječima, već svojom pojavom i gestama katkad govori mnogo više. Neka to bude i zaključna misao ovog osvrt.

Riječ-dvije o planinarskom školovanju

Luka Kvočić, Zagreb

Planine u svojim teže pristupačnim predjelima i u ekstremnijim uvjetima postaju dostupnije sve većem broju ljudi, ne samo prekaljenim alpinistima. Sve je više izletnika, turista i planinara u tim predjelima, što radi bolje opreme, što radi boljih vremenskih prognoza, što radi bolje infrastrukture kao posljedice sve veće turističke eksploatacije planina (i manje hrabriji mogu dalje jer se osjećaju sigurnije). Čovjek danas živi brzo i u stalnoj je potrazi za novim znanjima.

Čovjek je po svojoj prirodi i »lovac u mutnom« te pokušava, gdje god može, preskočiti korake kako bi što prije svladao određena znanja, a preskočio ona za koja misli da mu ne trebaju ili da ih već ima. Inteligencija nekima dopušta da kojiput i preskoče neki dio formalnoga ili neformalnog stjecanja znanja i vještina, ali što više ljudi preskače važne stube u stjecanju i usavršavanju svojega znanja, veća je mogućnost da prevladaju ljudska glupost i neopreznost. Međutim, prirodu se ne može prevariti. U prirodi nema ni »prepisivanja« niti vrijedi ono pravilo »ako se on penje na ono brdo, onda to mogu i ja«. Nikad ne znamo tko se penje na to neko brdo, koliko iskustva ima, koliko snage, ili koliko je puta taj netko bio na tom brdu. Možda jednom, možda nijednom, a možda čovjek ima i sasvim pogrešne motive. Zato se čovjek u planini mora osloniti na vlastito znanje, vlastito iskustvo i vlastite psihofizičke i motoričke sposobnosti, i u sve to uračunati i svoje trenutačno zdravstveno stanje. Zadatak je HPS-a da školovanje to objasni i prenese polaznicima svih vrsta škola, kako bi se opasnosti koje prijete u planinama smanjile na najmanju moguću mjeru. Ako reforma sustava školovanja u HPS-u na taj način pridonese povećanju sigurnosti i smanjenju rizika, onda će njezin primarni cilj biti potpuno ispunjen.

Jedno je od pitanja postavljenih u reformi sustava školovanja bilo treba li opća planinarska škola biti preduvjet za daljnje oblike školovanja u planinarstvu. Dosad je takva odredba bila definirana Pravilnikom o općoj planinarskoj školi, ali u praksi se nije uvijek primjenjivala. Proizlazi da bi markacisti markirali teren, a da se nisu naučili po njemu kretati, da bi se alpinisti najradije penjali, a da ne znaju ni hodati – planinariti. To je otprilike kao naučiti pisati, a da ne znate čitati, ili obrnuto, jedno bez drugoga ne ide. Ako ništa drugo, onda bi barem trebalo utvrditi da prednost pri upisu u specijalističke škole imaju oni planinari koji su završili opću planinarsku školu i koji posjeduju dostatna znanja za daljnje školovanje. Ipak, mislim da će i markacisti, i vodiči, i speleolozi, i planinski skijaši, i alpinisti, kvalitetnijim školovanjem planinara dobiti kvalitetniju bazu iz koje mogu crpiti svoje kadrove. Jer ako ih uzimaju »s ceste«, moraju ih naučiti svemu, onom što se uči u planinarskim školama i onom što se uči u specijalističkim školama, a onda ih ne nauče, jer je gradivo preobuhvatno, pa onda imamo alpinstе koji ne znaju ni šator postaviti.

U aktualnom sustavu školovanja polaznici dobivaju razmjerno malo znanja o HPS-u kao krovnoj udruzi u kojoj djeluju, a u nekim oblicima školovanja nimalo. Posljedica je toga da planinari koji žele saznati neku informaciju ne poznaju dovoljno ulogu svojih komisija, ulogu osnovnih udruga, sustav školovanja i slično.

Tu bismo se mogli ugledati na neke naše vrlo fakultete – oni sebično školuju studente za znanstvene novake, a ne za inženjere u proizvodnji ili nekom komercijalnom zanimanju. Mi smo nešto posve suprotno. Želim reći da bismo ljude možda trebali malo više upoznati sa sustavom HPS-a jer je to bitno zbog organizacijskih razloga za svakog člana HPS-a. Na primjer, ako se želim

baviti alpinizmom, kome se mogu obratiti? Dosad je to funkcioniralo uglavnom tako da te – ako u svojem planinarskom društvu upознаš nekoga i s njim se ili s njom prijateljiš – on ili ona pouči o nečemu. No, što ako u društvu nemaš nikoga, tko te onda uči? Istražuješ sam, mijenjaš društvo ili odlaziš iz planinarstva. Upravo je zato bitno da »pravila igre« budu dobro postavljena na najvišoj razini, u aktima Saveza i sustavu školovanja, kako bi golemo znanje koje postoji skriveno po različitim društvima i njihovim odsjecima bilo dostupno svim zainteresiranim planinarima. Velika društva imaju alpinističke odsjeke koji su ponekad zatvoreni u sebe i naginju propadanju umjesto prosperiteta. U svojem društvu nemam takvog odsjeka, a uvjet je da bih stekao alpinistička znanja taj da se upišem u društvo koje ga ima. Odem i više se ne vratim, umjesto da odem pa se, kad naučim dovoljno, vratim i u svojem društvu prenosim znanje i širim bazu alpinizma – svi bi tada imali više koristi. Tu vidim način na koji bi se hrvatski planinari, odnosno još točnije hrvatsko planinarstvo, mogli još bolje razvijati.

Općenito, svaka bi se komisija trebala u školovanju čim više baviti svojom specijalnošću – time bi se smanjila količina gradiva koja se treba svladati pojedinim tečajem i više bi se moglo posvetiti specijalističkim znanjima. Dakle, cijelo školovanje treba povezati tako da ima glavu i rep. To je nužno i zbog nekih činjenica koje sam dosad spomenuo, a i zbog promjena koje se događaju u planinarstvu. Planinarstvo se razvija, a time i mijenja. Princip »alpinizam je svaka aktivnost pri kojoj se koristi už« zastario je, ako je ikad i bio točan. Pokušat ću opet to objasniti primjerom:

Je li uspon na Grossglockner alpinistički uspon? Možda je prije stotinu godina i bio. Profesionalni vodiči koji na taj vrh vode svoje klijente šecu se tamo kao uz more, a klijenti su se često nesposobni sami prošetati i po priobalnoj šetnici (normalni put na vrh ima ocjenu UIAA II/40°). Ako neki neiskusni turist može doći gore, zašto bih ja kao planinar koji ima neusporedivo više znanja od njega trebao biti alpinist da bih se odšetao gore? Je li uspon na Kazbek alpinistički uspon? Tamo se može popeti svaki planinar bez puno priprema, dapače, mislim da sam vidio i mnogo izletnika na vrhu. Osim

toga, velik je pritisak turizma u potrazi za novim sadržajima koji sve više zadiru u planinarenje i alpinizam. Kako nekom čovjeku objasniti da mora ispenjati ne znam kakve smjerove da bi se nekamo mogao samostalno popeti (npr. na Kazbek)? To je kao da je za kretanje feratom uvjet da ste alpinist. S druge se strane, općenito gledano, čaroban svijet planina i divljine tako otvara većem broju ljudi.

Inače, jedna digresija, za ferate mislim da su čista turistička atrakcija i žao mi je kao planinaru što se uopće izrađuju i grade jer u njima nema nimalo plemenitosti – em se uništava stijena, em ljudi bez imalo planinarskog duha mogu doći nekamo kamo »ne zaslužuju« doći, odnosno poprijeko. Osim toga, mi u Hrvatskoj valjda gradimo ferate na najnižim nadmorskim visinama, počevši od morske razine, što nema mnogo veze s planinarstvom.

Podjela temeljnog planinarskog školovanja na dvije razine – opću planinarsku školu i višu planinarsku školu – u našim planinama ima smisla jer većini domaćih planinara nije potrebna naprednija razina školovanja, usmjerena upoznavanju s kretanjem osiguranim putovima, sa zimskim planinarenjem i planinarenjem u visokim planinama. Takve su škole, između ostalog, posljedica neprovođenja općih planinarskih škola na adekvatan način (cjelogodišnje škole u ljetnim i zimskim uvjetima). Pitanje je koliko bi takve škole u Hrvatskoj imale polaznika da je provedena kako treba, jer po mojem osobnom sudu, većina planinara ni nema aspiracije za primjerice zimsko planinarenje s derezama i cepinom. Možda bi bilo drugačije da su imali priliku savladati tehnike... ali to ulazi u područje spekulacija. Zaključak je da bi »viša planinarska škola« kao nastavak »opće planinarske škole« mogla dati adekvatno znanje entuzijastima koji bi željeli uživati u planinama u malo zahtjevnijim uvjetima. A dijeljenje planinarskog obrazovanja u dva dijela za naše prilike je sasvim opravdano i svrsishodno.

Zaključak bi bio da neke osnovne tehnike koje su potrebne planinarima treba »izvaditi« iz alpinizma. Onima koji u to sumnjaju, a i svima drugima preporučio bih da pogledaju film Meru Shark's Fin, ili Messnerove snimke soliranja u

Dolomitima, ili osvajanje El Capitana, a onda šetanje po ledenjaku do Breithorna ili uspon na Grossvenediger ili Kazbek, i povežu to u istu rečenicu, tj. u istu djelatnost, odnosno u alpinizam. Masovnost i dostupnost informacija, a također i mogućnost brže pomoći u slučaju nezgode, daju hrabrost i, rekao bih, lažnu sigurnost čovjeku, jer je bez školovanja i bez školovanjem stečenoga znanja mogućnost pogreške velika. Zato je važno da ono bude dobro strukturirano i osmišljeno te da se provodi kvalitetno i odgovorno.

Posljednjih je godina učestala pojava tzv. »visokogorskih« škola, koje nikad nisu postojale u sustavu školovanja u HPS-u. One su uglavnom usmjerene poučavanju tehnikama koje se ne obrađuju u općoj planinarskoj školi, a za kojima postoji potreba među članstvom zainteresiranim za planinarenje u malo »zahtjevnijim« uvjetima, npr. u Alpama. Zamka je takvog školovanja u tome što ono obuhvaća i dodire s alpinizmom, pri čemu je ponekad teško odrediti gdje je granica planinarenja i alpinizma. Posljedica je toga da se takve škole provode mimo HPS-a, da se znatno razlikuju po sadržaju, opsegu i kvaliteti, da u njima nerijetko nestručni ljudi poučavaju druge nestručne ljude tehnikama koje mogu biti pogibeljne, a da zapravo takvo školovanje ne pruža dostatnu razinu znanja i vještina za kretanje i boravak u visokim planinama. Donošenjem programa, uz definiranje ozbiljnih uvjeta potrebnih da bi netko mogao biti organizator, voditelj i edukator, uz definiranje ishoda učenja i drugih elemenata, a zatim i ulaganjem u takvo školovanje, nastojat će se postići red, bolja kvaliteta pouke i viša razina sigurnosti, te ujedno razgraničiti planinarenje u Alpama od alpinizma. Dakle, ako do sad nije jasno, podržavam predviđeni koncept uvođenja više planinarske škole, koja je novost u sustavu školovanja HPS-a. Možda postanemo model i drugim zemljama, kladio bih se da i drugdje ima planinara kojima ne trebaju znanja i vještina koje će biti obuhvaćene višom planinarskom školom.

Program više planinarske škole, koji je u nastajanju i koji će biti plod suradnje više stručnih komisija HPS-a, osmišljava se u obliku triju nastavnih cjelina (triju modula), i to: 1. Planinarenje po osiguranim putovima, 2. Zimsko

Prolazak rubom ledenjačke pukotine

planinarenje i 3. Planinarenje u visokim planinama. Treba naglasiti da program ne obuhvaća penjačku pouku, ali obuhvaća upoznavanje s osnovnim tehnikama rada s užadi, radi sigurnosti pri planinarenju. Te će se teme obrađivati na osnovnoj razini, a polaznike će trebati jasno upoznati s činjenicom da razina tako stečenog znanja i vještina nije dostatna za rješavanje zahtjevnijih incidentnih situacija. U provedbi programa trebat će voditi računa o tome da se treba suzdržati od zalaženja u uže područje alpinizma, u tehnike stijenskog penjanja i penjanja u zimskim uvjetima, tj. napredovanja s pomoću dvaju cepina na alpinistički način, u izradu sidrišta u stijeni, snijegu i ledu, i slično.

Kao i u svemu, tako i u tome treba imati razumnu mjeru i voditi računa o tome da cjelokupan sustav školovanja u HPS-u bude jednostavan, funkcionalan, siguran i što je možda u današnje vrijeme najbitnije: polaznicima u kratkom vremenu lako savladiv.

Najljepše priče nastanu kada se čovjek upozna s planinama

Alan Čaplar: Hrvatske planine

Hrvatske su planine doista osobit dio naše zemlje. Iako se ne ističu visinom svojih vrhova i premda među njima ima gora i brda posve neznatne visine, nije pretjerano reći da malo koja zemlja na svijetu ima tako lijepe i zanimljive planine. Vidici na more, slikovite šume i livade, impresivne stijene, povijesno nasljeđe i mnogo drugih pojava i fenomena mogu se obilaziti godinama i desetljećima, a da istraživanje nikada ne postane dosadno ili bude iscrpljeno. Uz to što su pravi raj raznolike flore i faune, planine su omiljeni prijatelji domaćih, ali i svjetskih planinara.

Istaknuti planinarski publicist Alan Čaplar autor je nove poslastice za sve zaljubljenike u prirodu – u opsežnoj monografiji »Hrvatske planine« vodi nas na sedamdesetak najzanimljivijih hrvatskih planina i najljepših vrhova, opisujući na sustavan način njihove značajke i posebnosti. Osim poučnim tekstovima, knjiga obiluje predivnim fotografijama velikog formata koje potvrđuju ljepotu i raznolikost hrvatskih planina i govore više od riječi. Planinare će posebno oduševiti atraktivni panoramski i zračni snimci mnogih omiljenih planinarskih odredišta, koji otvaraju sasvim nov vidik na naše planine. Urednik knjige Vid Jakša Opačić posebno ističe činjenicu da je Čaplar autor svih 620 fotografija i svih tekstova te da takvo djelo može nastati samo dugogodišnjim terenskim istraživanjem.

Izdavač Mozaik knjiga dosad je objavio više knjiga zanimljivih za planinare. Autor ove knjige Alan Čaplar dosad je samostalno ili u suradnji s drugim stručnjacima u različitim područjima radio na više djela u izdanju toga izdavača, a najistaknutija su »Planinarski vodič po Hrvatskoj«, »Tajanstvena Hrvatska«, »Neotkrivena Hrvatska«, »Blaga Hrvatske« i »Čarobna Hrvatska«.

Hrvatskim je planinarima Čaplar poznat kao urednik časopisa Hrvatski planinar, a od prošle godine i kao glavni tajnik Hrvatskoga planinarskog saveza. Za planinarski publicistički rad proglašen je najboljim dužnosnikom HPS-a u 1998. godini, a više je puta primio godišnja priznanja za doprinos planinarskoj publicistici i u drugim kategorijama. Kao autor ili koautor, do 2019. objavio je ukupno 29 planinarskih, turističkih i geografskih knjiga, među kojima i četiri u inozemstvu. Ljubav prema planinama naslijedio je od roditelja planinara koji su mu nadjenuli ime koje nosi i jedan od najljepših predjela Velebita.

Nova knjiga »Hrvatske planine« najopsežnija je i najatraktivnija dosad izdana monografija o našim planinama. Unutar tvrdih korica, na 320 stranica nalazi se sve ono najljepše što hrvatske planine mogu ponuditi. Svaka je planina obrađena poglavljem od dvije do dvanaest stranica, bogato ilustriranih fotografijama živih boja. Po cijeni od 297 kuna knjiga se može nabaviti u brojnim knjižarama širom Hrvatske a uz promotivnu cijenu od 270 kuna i u sjedištu HPS-a (tel. 01/48-23-624 i 01/48-24-142, e-mail hps@hps.hr).

Marko Hadjur

Izložba »Hrabrost je ženskog roda« o ženskom alpinizmu u Rijeci

U Državnom arhivu u Rijeci otvorena je 6. ožujka izložba »Hrabrost je ženskog roda« (slovenski »Korajža je ženskoga spola«), uz dodatak »Hrvatski ženski alpinizam«.

Izložba posvećena najuspjelijim alpinisticama Planinske zveze Slovenije (PZS-a) bila je otvorena u Slovenskom planinskom muzeju (SPM-u) u Mojstrani 8. rujna 2018. Postavu se moglo pogledati punu godinu dana. Nakon toga gostovala je u Šentjanžu v Rožu u austrijskoj Koruškoj, a u ožujku ove godine postavljena je u izložbenom prostoru Državnog arhiva u Rijeci. Gostovanje izložbe u Rijeci ostvareno je zahvaljujući odličnoj suradnji SPM-a i Slovenskog doma Kulturno-prosvjetnog društva Bazovica u Rijeci. Izložbu je pripremila Saša Mesec uz mentorstvo Irene Lačen Benedičič i recenziju dr. Petera Mikše. U originalnoj je postavi čine četiri dijela, od kojih prvi govori o počecima ženskog alpinizma u Sloveniji, u drugom je predstavljeno 20 alpinistica, u trećem je nizom fotografija prikazan život tih žena uz bavljenje alpinizmom. Četvrti je dio računalna aplikacija »Baza« s podacima o usponima slovenskih alpinistica u gorjima čitavog svijeta, a peti dio knjižica s razgovorima s alpinisticama pod nazivom »U četiri oka«.

U suradnji s Hrvatskim planinarskim savezom postava izložbe u Rijeci proširena je dvama panoima koji svjedoče o razvoju hrvatskoga ženskog alpinizma, koji je na svjetskoj alpinističkoj sceni postizao vrhunske uspjehe. Proširenje izložbe još je jedan doprinos odličnoj suradnji planinarskih saveza i planinara dviju država. Također, otvorenje izložbe o slovenskom i hrvatskom ženskom alpinizmu u Rijeci ujedno je jedna

od aktivnosti u okviru projekta »Rijeka – europska prijestolnica kulture 2020.«.

Riječka postava otvorena je početkom ožujka, mjeseca u kojem se slavi Dan žena, u spomen na početke borbe ženskog roda za ravnopravnost s muškim rodom, a koja nije postignuta ni do današnjih dana. Izložba time dobiva dodatnu dimenziju u obliku poticaja svim ženama da smognu moći i hrabrosti za svladavanje prepreka, okomitih i previsnih stijena te »Himalaja« koje stoje na putu iskazivanja njihovih vrijednosti u svakodnevnom životu. Alan Čaplar

Skupština PD-a Dubovac

U nazočnosti brojnih članova i gostiju 27. veljače održana je redovna izborna sjednica Skupštine PD-a Dubovac u Karlovcu. Nakon izbora radnih tijela podnesena su i prihvaćena izvješća o radu i financijskom poslovanju Društva u 2019. te izvješća Nadzornog odbora i Suda časti.

Skupština je razriješila staro i imenovala novo vodstvo i tijela u sljedećem mandatnom razdoblju. Nakon tri uzastopna mandata, dužnosti predsjednika Dubovca razriješen je Miro Palajsa, a za novog je predsjednika, u novom četverogodišnjem mandatu, imenovan istaknuti karlovački planinar Robert Lemić, dugogodišnji član Upravnog odbora. Za dopredsjednika je imenovan Miro Markolin, a za članove Upravnog odbora Miro Palajsa, Jadranko Jagodić, Damir Erdelja, Slobodan Kožul, Vjekoslav Šipek, Marin Maras i Krešimir Fajdić.

Skupština je prihvatila predloženi Plan rada Društva i Financijski plan za 2020. Pročelnici i predsjednici odsjeka, sekcija i komisija detaljno su prikazali planove rada za 2020. Osim redovnih aktivnosti Društva, prioritetni zadaci u sljedećem razdoblju jesu realizacija projekta rekonstrukcije planinarske kuće

Otvorenje izložbe »Hrabrost je ženskog roda« u Rijeci 6. ožujka (u prvom planu Andrej i Marija Štremfelj)

Skupština PD-a Dubovac

Dodjela diploma opće planinarske škole u HPD-u Gojzerica

Vodice temeljem Ugovora o financiranju potpisanog s Agencijom za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, te rješenje pitanja budućeg vlasništva i korištenja planinarske kuće »Zvonimir Plevnik« na Kalvariji.

U svečanom dijelu sjednice više je članova primilo priznanja, diplome i zahvalnice PD-a Dubovac. Za posebna postignuća u planinarstvu odlikovani su Damir Frketić, Ivana Furlić, Slobodan Kožul, Aleksandar Stanić, Ana Abramović i Katarina Abramović, a Krešimir Fajdić primio je brončani znak Hrvatskoga planinarskog saveza. Prigodni pokloni uručeni su i dugogodišnjim članovima Upravnog odbora Antonu Kranjcu, Ivanu Pernaru i Ratimiru Draganjcu, kao i dosadašnjem predsjedniku Miri Palajsi.

Skupštinu su prigodnim riječima pozdravili predstavnici PD-a Krka iz Novog Mesta, član Upravnog odbora Karlovačke športske zajednice Mladen Kuka te predstavnici planinarskih društava Vrlovka, Vinica i Martinščak.

Krešimir Fajdić

Završila planinarska škola u HPD-u Gojzerica u Požezi

Nakon četiri mjeseca predavanja, vježbi, terenske nastave i planinarskih izleta, u veljači je završila opća planinarska škola HPD-a Gojzerica iz Požege. Tijekom školovanja planinari su imali 28 sati predavanja, 13 sati vježbi i 10 dana izleta, a obradili su mnoge teme koje će im biti korisne u njihovom budućem planinarskom radu. Završni ispit položila su 32 planinara.

U školi su sudjelovali članovi HPD-a Gojzerica iz Požege, HPD-a Vidim iz Kutjeva, PD-a Mališćak iz Velike i HPD-a HZZO iz Požege. Planinarska škola održana je prema standardima Hrvatskoga

planinarskog saveza, uz pomoć kvalitetnih predavača iz više slavonskih planinarskih društava, Stanice HGSS-a Požega i Stanice planinarskih vodiča Slavonija.

Nakon dodjele diploma i zahvalnica polaznici škole tajnim su glasovanjem izabrali Davora Markovića iz Jakšića za »najpredavača«. Nakon završene svečane ceremonije planinari su se opustili uz glazbu, piće i poznatu »belgijsku tortu«. Za sljedeću godinu planirana je nova planinarska škola. Bit će to treća generacija školovanih planinara u HPD-u Gojzerica.

Višeslav Turković

Održan sastanak pročelnika komisija i savjetovanje o sustavu školovanja u HPS-u

U Domu HPS-a u Zagrebu održani su 22. veljače sastanak članova Izvršnog odbora s pročelnicima komisija HPS-a i interdisciplinarno savjetovanje o reformi sustava školovanja u HPS-u.

U uvodnom obraćanju predsjednik Izvršnog odbora HPS-a prof. dr. sc. Darko Grundler istaknuo je golemu ulogu komisija u razvoju i dosezima organiziranoga hrvatskog planinarstva, budući da je stručni rad Saveza utemeljen upravo na ustrajnom radu brojnih entuzijasta volontera u 13 komisija HPS-a. Na sastanku su zatim iznesene informacije i upute Izvršnog odbora za rad komisija, a naposljetku su se pročelnici pojedinačno predstavili i kratko iznijeli svoje inicijative za unaprjeđenje rada komisija i osnaživanje njihove međusobne suradnje.

U nastavku je održano interdisciplinarno savjetovanje o reformi sustava školovanja u HPS-u. Uz predsjednika, dopredsjednicu i glavnog tajnika HPS-a te predsjednika i članove Izvršnog odbora HPS-a, sudjelovali su pročelnici i instruktori iz komisija koje

provode školovanje u HPS-u (školovanje, vodiči, planinarski putovi, alpinizam, sportsko penjanje, speleologija, planinsko skijanje i zaštita prirode). Programom rada HPS-a u razdoblju 2019. – 2023., koji je usvojila Skupština HPS-a, reforma sustava školovanja u HPS-u određena je kao jedna od njegovih prioritarnih zadaća. Glavni tajnik HPS-a Alan Čaplar predstavio je glavne ciljeve i izazove reforme sustava školovanja te mišljenje Središnjeg državnog ureda za sport o sportskim djelatnostima u planinarstvu. Zatim su raspravljena brojna pitanja o školovanju u HPS-u, kao npr. sadržaj Pravilnika o školovanju, struktura programa za sve vrste škola, stručni sadržaji u programima opće planinarske škole, uključivanje određenih nastavnih tema u specijalističke škole i tečajeve, edukacija i licenciranje nastavnog osoblja (voditelja, trenera, instruktora, predavača, asistenata i sl.) te izrada standardiziranih prezentacija i metodičkih priručnika. Razgovaralo se i o vanjskom certificiranju te aktivnom provođenju programa školovanja, osposobljavanju instruktora u odgovarajućem učilištu za obrazovanje odraslih, kao i o drugim izazovima povezanim sa školovanjem članova HPS-a. Prošle je godine u HPS-u izvedeno stotinjak škola i tečaja, s više od 2100 polaznika. Tako velika zainteresiranost svjedoči o tome da članstvo ima velika očekivanja od školovanja u Savezu i da se programi HPS-a prepoznaju po svojoj kvaliteti, ali

istodobno i obvezuje da se školovanje na sustavan način dodatno unaprijedi i usavrši.

Svi koji sudjeluju u školovanju u komisijama i planinarskim udrugama članicama HPS-a pozvani su da svoja iskustva, zapažanja i prijedloge o iznesenim temama upute pisanim putem Komisiji za školovanje i Izvršnom odboru HPS-a.

Podsjećamo, informacije o reformi sustava školovanja, kao i o drugim temama od interesa za planinarske udruge, upućene su i ranije svim osnovnim planinarskim udrugama članicama HPS-a putem službenih adresa elektroničke pošte na domeni HPS-a, a prijedlozi i zapažanja komisija, instruktora i planinarskih udruga raspravljani su na savjetovanju te će biti na odgovarajući način ugrađeni u nacrt pravilnika i programa školovanja.

Online-anketom putem mobilne aplikacije koju je pripremio predsjednik IO-a HPS-a Darko Grundler sudionici su odmah ocjenjivali iznesene teme, sadržaj i ishode savjetovanja. Svrhu reforme, njezine osnovne smjernice, jasnoću izlaganja i kvalitetu rasprave sudionici ankete ocijenili su najvišim ocjenama.

Sastanak i savjetovanje zaključio je predsjednik HPS-a Darko Berljak pohvalivši rad i postignuća komisija te istaknuo da tako velik spektar rezultata ne bi bilo moguće ostvariti bez zalaganja mnogobrojnih volontera u provođenju raznovrsnih akcija i programa HPS-a.

7. ožujka – dan kao i svaki drugi

Na hrvatskom se internetu proteklih godina 7. ožujka učestalo počeo navoditi kao »međunarodni dan planinara«. Dakako, lijepo je kad se nešto slavi i obilježava, pa je postupno širi krug planinara i planinarskih udruga prihvatio tu informaciju i počeo je prenositi na svojim mrežnim stranicama, društvenim mrežama i na druge načine.

Postoji, međutim, nekoliko činjenica koje pokazuju da je 7. ožujka za planinare dan kao i svaki drugi. Naime, svakoga bi trebalo začuditi što se taj »međunarodni« dan ne obilježava nigdje u inozemstvu, niti postoji ikakav podatak o tome tko je uopće i zašto baš taj dan proglasio danom planinara. Dovoljno je samo u internetsku tražilicu upisati engleski prijevod pojma »međunarodni dan planinara« da bi se utvrdilo kako nikakav svjetski ni međunarodni dan posvećen planinarima – jednostavno ne postoji. O obilježavanju takvog dana nikad nije bilo ni riječi na skupštinama krovne međunarodne planinarske asocijacije – UIAA-a, a ni na sastancima drugih međunarodnih planinarskih organizacija. Hrvatski planinarski savez redovito je prisutan i uključen u rad svjetskih, europskih i regionalnih planinarskih asocijacija i informacija takve vrste zasigurno bi brzo i lako došla do hrvatskih planinara. Međutim, ne samo da nijedna od tih organizacija nije proglasila neki međunarodni dan planinara, nego o njemu ništa i ne zna.

Najstariji dostupni internetski zapis u kojem se spominje »međunarodni dan planinara« objavljen je 30. rujna 2004. na portalu »prepustise.com«, gdje se kao izvor navode druga dva portala – *Laudato* i *Culmen*, međutim oni nemaju nikakvih veza s planinarima, niti ih uopće spominju. Taj se zapis poslije (uglavnom od 2009.), bez navođenja izvora, samo prenosi i umnožava na drugim mrežnim stranicama. Zahvaljujući rastu popularnosti društvenih mreža, broj objavljenih vijesti znatno je porastao 2016. i 2018., a proširio se i na Bosnu i Hercegovinu. Vijest o tome da se 7. ožujka obilježava kao dan planinara svake se godine, poput kakve epidemije, početkom ožujka nekritički širi putem društvenih mreža, od usta do usta, od planinara do planinara.

Međutim, nitko nije ni pokušao utvrditi ili objasniti što se zapravo obilježava, tko je i zašto baš 7. ožujka proglasio danom planinara, i još k tome međunarodnim, kako to da planinari u susjednim zemljama i u međunarodnim planinarskim asocijacijama za taj dan nikad nisu čuli te po čemu je dan za koji zna samo javnost u jednoj zemlji – međunarodni (!?). Ako tko zna odgovor na neka od tih pitanja, molimo da s njima upozna HPS.

Treba podsjetiti da postoji svjetski dan koji planinari širom svijeta, pa tako i hrvatski planinari, već godinama obilježavaju. To je »Svjetski dan planina« koji se obilježava 11. prosinca, proglašen 2002. odlukom Generalne skupštine Ujedinjenih naroda. Također, treba reći da svaka zemlja koja ima planinarsku udrugu, ima i svoj nacionalni planinarski dan. U Hrvatskoj, kao i u većini drugih zemalja, on nije vezan uz neki fiksni datum, nego se svake godine obilježava u terminu koji dogovorom utvrđuju planinarska udruga – domaćin i HPS. Na Dane hrvatskih planinara povremeno dolaze i planinari iz drugih zemalja, pa se taj događaj može smatrati međunarodnim, no i opet to nije dovoljna osnova da bi se Dani hrvatskih planinara smatrali »međunarodnim danom planinara«. Ove će se godine Dani hrvatskih planinara obilježiti 6. i 7. lipnja brojnim aktivnostima na Učki, koje organiziraju HPS i PD Opatija.

Po svemu sudeći, 7. ožujka nije nikakav međunarodni dan planinara, nego dan kao i svaki drugi. Riječ je o očito nepouzdanom i netočnoj informaciji koja se širi suvremenim komunikacijskim kanalima premda za to nema nikakvog uporišta. Alan Čaplar

IGLU ŠPORT

Trgovina s najboljom opremom za boravak u prirodi

www.iglusport.hr

